

సమీక్ష

భారతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక
సంపాదకుడు: విద్యాన్ భుల్గుసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 3

సంపుటము 1-10-1980

సంచిక 23

---* ఈ సంచికలో *---

- 1) ప్రబంధ శృంగారములో శిల్ప, చెమత్కృతులు.
- 2) కృష్ణమంజరి - తరిగొండ వేంకమాంబ
- 3) 'అనాథ' కావ్యం - సింఘవా మానవతావాదం.
- 4) పైలుగువారు - ఉర్దూ భాషా సేవ.
- 5) దేవయాని (వీకాంకిక)
- 6) జానపదుల ప్రణయం.
- 7) శివశంకరులు - కవిప్రియ

16-10-1980 సంచికలో ఆర్డేపల్లివారి ఋతువిలాసము, ప్రేమచంద్ గోదాన్, కృష్ణశాస్త్రి రచనా శిల్పము, ఆన్నమయ్య సంకీర్ణాలలో శృంగారరసం మొదలగునవి ఉంటాయి.

---* 1, 16 తేదీలలో ప్రచురించబడెను *---

చందా

సంవత్సరమునకు రు. 10-00.

ఆర్థసంవత్సరమునకు రు. 5-50.

విడిప్రతి 50

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

సంపాదకుడు విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

Retired Telugu Lecturer, V T J College, Rajahmundry

సంపుటము 8

రాజమహేంద్రవరము 1-10-1980

సంచిక 28

ప్రబంధ శృంగారములో శిల్ప, చమత్కృతులు

— శ్రీ కందాశి భద్రన్న, ఎం. ఏ.

ప్రకృష్టమైన బంధముకలది ప్రబంధము అని నిర్వచనము మూలకథను విస్తరించి వ్రాయుట, అష్టాదశ వర్ణనలు చేయుట, ఊహాకల్పనము శృంగార రస సోపానము మొదలగునవి ప్రబంధాలలో కన్పట్టును శృంగార రసముపై కవులు ప్రత్యేక దృష్టిని సారించి రసవ్యంజకముగా ప్రబంధాలలో రచన సాగించినారు కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి వంటి హేతువాదులు ఈ ప్రబంధ వర్ణనలను ఎగిరించుకున్నారు విశ్వనాథవంటి మహాకవులు శిల్పదృష్టితో వీక్షించి, ప్రశంసించి, ప్రశంసార్హమగు విమర్శలను వెలురచించినారు కవులయొక్క దేశకాల పరిస్థితులను, కవి యుద్దేశమును దృష్టి మించుచు పారవడుచూచినపుడే ఆయా కావ్యములయందలి వైశిష్ట్యము గోచరించును మన ప్రబంధాలలో శృంగార వర్ణనయందు ఆయా కవులు విలక్షణ శైలిలో రచించి ఎవరికి వారే సాటియని యపించుకున్నారు

శ్రీ నాథుని శృంగార నైషధము ప్రబంధ రచనకు ఒకరవడి దిద్ది మార్గదర్శకమైనది రాయల కాలములో రాయలతోపాటు అతని ఆస్థానకవులు ఒకరినిమించిన రచన సూరకురు చేసి ఆపురూపమైన ప్రబంధ

ములను వెలురచినారు గాయలవారి ఆముక్త మాల్యద, అల్లసానివారి మనుచరిత్ర, తిమ్మన 'పారిజాతాపహరణము', రామరాజ భూషణుని 'వసుచరిత్ర', తెనాలి రామకృష్ణుని పాండురంగమాహాత్యము, నూరన కళాపూర్ణోదయము, ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నము, మొగిలవారి తెలుగు సరస్వతికి మణిపాఠములు ఈ ప్రబంధము లధికంగా వెలువడిన కారణంగా రాయల కాలమును ప్రబంధయుగము అందురు 17వ శతాబ్దిలో చేమకూర వేంకటకవి విజయవిలాసము, ముద్దుపళ్ళని రాధికా సాంత్వనము చెప్పకోదగిన ప్రబంధములు తెలుగు సాహిత్యములో శృంగార వరంగా పేర్కొనదగిన గ్రంథములింకను లేవని వేంకటపతి శిలాంక విజయము, పిల్లలమట్టి 'శృంగార కావంతలము', కనుపర్తి అబ్బయ్యామాత్యుని అరుధ చరిత్రము, కందుకూరి రుద్రకవి నిరంజనోపాఖ్యానము, సారంగు తమ్మలు వైజయంతీ విలాసము, ముచ్చిమంచి తిమ్మకవి నీలానుందరీ పరిణయము, వినుకొండ వల్లభ రాయని క్రీడాభిరామము, విశ్వనాథ శృంగార వీధి మొదలగునవి గణింపవచ్చును ముప్పవకు కొన్ని ప్రబంధములలోని శృంగార వర్ణనా శిల్పవిశేష,

చమత్కారములను వివరించుట ప్రకృత వ్యాస ఉద్దేశము మనుచరిత్రము

అల్లసాని పెద్దన మను చరిత్రలో నాయక వరూధిని ప్రబంధ నాయకలలో పేరెన్నికగన్నది మనుచరిత్రలోని వరూధిని ప్రవరాఖ్య ఘట్టముమిక్కిలి రసవంతమైనది గృహస్థుడైన ప్రవరూధు పుణ్య తీర్థ సందర్శనా కాలమున నొక సిద్ధిని వలన పాదలేపమును పొంది తత్సహాయమున హిమవన్ నగరాను దర్శించి తన్మయుడగును మంచురలన కరిగిపోయిన పాదలేపమును చూచి యింటికేగు విధ మెటుం గక నట సచరించు సమయమున నలకూబర సుఖమైన ప్రవరూధి వరూధిని యను అప్పిరస

చూచి, రుగ్గం రుగ్గత్కటక

నూచిత వేగ పదార విందయై

లేచి కంచంబులున్ దులుము

లేనడు మల్లలనాడ నయ్యెదన్

బూచిన యొక్కపోక నును

బోదియ జేరి విలొకిన ప్రభా

వీదికలన్ దక్షిణ పడ

వీ కలశాంబుధి వెల్లిగొల్పుచున్

ఉన్నదట ఆమె పాదారవిందము

లవన్న అందియలు రుగ్గం రుగ్గన్నా

చేతుగా నతి సంక్రమముతో లేచి
 రంబులు, కొప్పును, లేతనడుము నల్లల
 డగా కొనక, పోక చెట్టు బోదె నాను
 నిలుచుండెను ఆమె యెంత సోయ
 యితో లేచి నిలుచున్నదో అట్టి
 కృము పారకుల కనులముందు నిలుచు
 వర్ణించుట యిందలి విశేషము అల్ల
 నివారీ పద్యములో వరూధిని యంది
 ల యుళం యుళ నాదాలు కూడా పార
 కు వినిపించినారు
 ప్రవరాఖ్యుడు వరూధినిని జూచి
 వ్యతేభు, భీతహరి శేతులై? యని సుం
 ధించి, తాను త్రోవ దప్పితినిని చెప్పి
 ని ఇంటికీ పోవు తెలుపుదుగును అప్పుడు
 యాలూపుగ పరిహాసముగ నవ్వి వరూ
 యిట్లన్నది
 తలకన్నులుండఁ జెరు
 వెవ్వరి వేడెడు భూసురేంద్ర! యే
 తము నందునున్న జవ
 రాండ్ర నెపందిడి పల్కరించు లా
 తియ గాక నీ వెఱుగ
 వే మునువచ్చిన త్రోవ చొప్పు నీ
 త భయంబు లేకదుగ
 నెల్లద మైతిమె? మాట లేటికిన్
 'ఇంత పెద్ద కన్నులుండగా దారి
 వరి నడుగుతావు? ఏకాంకములోనున్న
 రాండ్రను పల్కరించు నె ప ము
 క నీ వెఱుగ వా మును వచ్చిన త్రోవ
 కొంచెమైనను భయము లేక యడు
 వంత చులక నైతిమా! మాట లేలి?
 బెదరింపు ఇందలి సామాన్యార్థము
 ని ఇందు కరూధిని నర్థగర్భంగా
 తలు కన్నులున్న దానిని నేనుండగా
 రి వేరవ్వరి నెందుకు అడుగుతావు
 యకులమును గ్రహించియే పల్కరించి
 పోవ తిననుకొన్న నీకు త్రోవ తెలి
 దా! నీకు ఏమాత్రము భయములేదు
 య్గరి మొండొరుల భావముల తెలిసి
 ంటి మింక మాటలెందుకు' అను తన
 కోభావమును స్ఫురింపజేసినది వరూ
 యి ఇంత చమత్కారముగా మాట్లాడిం

చుటలో అల్లసాని వాని అల్లిక జిగిదిగి
 బాగా కనిపిస్తుంది
 కొంత సేపటికి ప్రవరుడు ముముఖుడు
 కాకపోయేసరికి లాభములే దని తలంచి
 నిక్కము దాపచేల ధరణీసురనందన
 యంటూ తన నిజ మనోభావమును తేట
 పఱచింది ఇంద్రియ సుఖమే పరబ్రహ్మ
 నందమని వచించినది ఆయినను ప్రవరుడు
 'మోక్షులక్ష్యే పథ్యాగమ నూత్రపంక్తి
 కివే పోమీ సంప్రదాయార్థముల్' అని
 తృణీకరించినాడు వరూధిని స్పృహజెంది
 'వనిత తనంత తావల చివచ్చిన చుల్కన
 గాచె యేరికిన్' అని తలపోసినది ఇంక
 మాటల పని ఆయిపోయినది ఊరకుండి
 నవో ప్రవరుడు పోవునట్లుతోచు మన్నది
 అభిమానమును మించిన విరహ తాపము
 ఆమెను ఉక్కిరిబిక్కిరి చేయుచున్నది
 కాబట్టి వరూధిని చేయునదిలేక 'వెతలం
 బెట్టకు మింక నన్నునుచు' నీవీ బంధ
 మూడగా, కొప్పువీడగా తను వనెడి లత
 పులికింపగ అనునయాలాపాలిదినాస్యయై
 ప్రవరుని కాగిలించుకొని అధర మాసింప
 బోవును అప్పుడు పద్యము
 'ప్రాంచ ద్యుష్మణ బాహుమూల
 రుచితో బాలిండ్లు పాంగారఁ బై
 యంచుల్ మోవగఁ గౌగలించి
 యధరంబాసింప హాశ్రీహరీ!
 యంచున్ బ్రాహ్మణుఁ డొరమోమిడి
 తదీయాంస ద్వయంబుంటి పా
 మ్మంచున్ ద్రోచెగలంచునే సతులమా
 యల్ ధీరచిత్తంబులన్'
 ధీర చిత్తములను సతుల మాయలు
 సంచలింపఁజేయఁజాలవని పెద్దన ప్రవరుని
 పాత్రను సమర్థిస్తూ అప్పటి సంఘటనను
 పాత్రకు కనులకు కట్టినట్లు వర్ణించుట
 ఇందలి వైశిష్ట్యము
 పారిజాతాపహరణము
 నంది తిమ్మన 'పారిజాతాపహరణము'
 లోని సత్యభామ శ్రీకృష్ణుని ముద్దులగుమ్మ,
 శృంగార రసాధి దేవత నారదుడు వచ్చి

రుక్మిణి ఇంటిలో కృష్ణునకు పారిజాతము
 నిచ్చుట, అద్దాని నా నల్లనివాడు భోజా
 తృజకిచ్చుట, నారదుడు రుక్మిణి అందము
 పారిజాతమువలన అతిశయించిన దని
 పొగడుట జరిగినది కేవల పొగడ్త వలన
 నారదుని మనసు తృప్తికాలేదు కనుక
 'చక్కని దాననంచు నెల
 జవ్వని నంచు జగంబులోనఁ జే
 రెక్కిన దాన నంచుఁ బతి
 యెంతయు నా కి నురక్తుడంచుఁ దా
 నివ్కచు విజ్ఞప్తిగురుగ
 ణింపదు కాంతల సత్య యింతకున్
 స్రుక్కక యున్నె నీ మహిమ
 నూచినఁ బోటులు విన్నివించినన్'
 అని రుక్మిణితో సత్యభామ ప్రసక్తిని
 దెచ్చి కలహ బీజము నాటినాడు ఈ
 ప్రసక్తి జరుగనున్న కథ కంతకు
 నాయువు పట్టు ఈ పద్యమునందు నార
 దుడు అలవోకగా యన్నట్లు తోచదు.
 'బోటులు విన్నవించినన్, స్రుక్కక
 యున్నె' వంటి పదములనుబట్టి చెలి
 కత్తెలు సత్యభామతో ఇచ్చటి విషయ
 మంతయు విన్నవించి కలహబీజము నాట
 విలయుననియే యతని యుద్దేశ మైనట్లుఁ
 తోచును ఎట్లైనను అతని సంకల్పము
 నెరవేరినది
 సత్యభామ అభిమానము దెబ్బతిన్నది.
 హృదయములో త్రోధమునిండినది నర్వా
 లంకారములను వీడి కోపగ్రహములో
 ముసుగు వెట్టినది గోపాలుడు అనుమాన
 ముతోనే సత్యభామాదేవి ఇంటికీ వచ్చి
 నాడు నిజమై కన్పించినది ముసుగున
 నున్న సత్య చెంతకుఁజేరి తాలవృంత
 ముతో వీచినాడు ఎంతయో అనుయించి
 నాడు ఫలితం లేకపోగా పాటలగంధి
 చిత్తముఁ బాటిలు కోపభరంబు దీర్చ
 'మృదుపల్లక కోమల తత్పద ద్వయ
 పాటలకాంతి హామిణి పంక్తికి వన్నియ
 వెట్టి నా జగన్నాటక నూత్రధారి యదు
 నందను డర్మిలి మ్రొక్కె' నకుటగా

భాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపాతిక

సత్యభామ మువ్వారత్వము, కృష్ణుని జగన్నాటక నూత్ర ధారిత్యము అనగా అన్ని తెలిసినవాడు ఏపనిఎందుకుచేస్తాడో ఎవరికి తెలుసుననుట తిమ్మన రమ్యముగా చెప్పినాడు. బ్రహ్మ, ఇంద్రాది దేవతల పూజకు నిలయమైన మన్మథుని తండ్రి శిరము అక్కడ వామ పాదంబునఁ దొలగఁ ద్రోచె లతాంగి యన్న విషయమును 'అట్లయగు నాథ ర్శ్మైరముల్నేయఁ జేరలు కం జెందిన యట్టి కాంతలుచిత్ర వ్యాపారముల్నేర్తులే' యని తిమ్మనకవి సమర్థించినాడు ఇది యొంతవరకు సుమారుజన మని కనుటామ లెగుర వేసేవాళ్ళు ఉన్నారు. కాని కృష్ణుడు మాత్రము

'నను భవదీయ దాసుని మనంబున నెయ్యపుఁ గిన్నబూని తాచినయది నాకు మన్ననయఁచెల్వగు నీ పద పల్లవంబు మత్తను పులకాగ్ర కంటక వితానము దాకిన నొచ్చునంచునే ననియెద నల్క మానవుగదా యికనైన నరాళ కంఠలా'

అన్నాడు సత్యభామతో. ఇందు సత్యభామ నిజ మనస్సుభావ మెఱింగి తదనుగుణంగా మలచుకున్న ఉదాత్త శృంగార రసస్ఫూర్తి నొందిన దక్షిణ నాయకుడైన శ్రీకృష్ణుని హృదయము మాత్రమే కనిపిస్తుంది. కాని స్త్రీలౌలత్వము, అనమరథకాదు. ఈ విధముగా ఆయా గన్ని వేళములందు తదనుగుణముగా రంగమును పోషించుటలో తిమ్మన అన్య సామాన్య ప్రతిభను చూపించినాడు. పారిజాతాపహరణ కావ్యములోని సత్యభామ పాత్ర కవి తిమ్మనయొక్క విలక్షణ సృష్టి

విజయ విలాసము

చేమకూర వేంకటకవి 'విజయ విలాసము' ప్రతిపద్య చమత్కృతితో కూడిన శృంగార ప్రబంధము. అర్జునుడు తీర్థయాత్ర చేరిట జరిపిన విలాసయాత్రలో

ఉలూపీ, చిత్రాంగదా, నుభద్రలను వివాహమాడుట అందలి ఇతివృత్తము నుభద్రను పొందుటకై, బలరాముని నమ్మించుటకై అర్జునునకు యతివేషము వేయక తప్పింది కాదు.

'ఉండెబో కాంత రసమెల్ల నుట్టి పడగ నంగనల పొందుకోసి సన్యాసి యగుట గద యొచిత మెందునా నవమవన మూర్తి యంగ నామణిఁ గోరి సన్యాసియయ్యె'

నని ఈ పద్యములో లోకప్రవృత్తికి, కథావకాశమును జోడించుకొని విరోధాభాసాలంకారముతో, క్షేప్రబలలో చమత్కారమున్నది.

కుహనా సన్యాసి యని తెలియక అర్జునునకు నుభద్ర నేపథ్య చేస్తున్నది. అర్జునుని మీది ప్రేమకొద్ది యాలితాంగి ఆ సన్యాసికి పుణ్య తీర్థములందెక్కడైన తీర్థయాత్రకు వెడలిన పాండవ మధ్యముడైన 'నదని' అందందు నరరంగనరుగా యని యడుగుటకు ముందు అర్జునుని ఆకారమిట్లుండునని చెప్పి దొడంగినది.

ఎగుబుజంబులవాడు మృగరాజ మధ్యంబు పుడికి పుచ్చుకొను నెన్నడుమువాడు నెఱి వెండుకలవాడు నీలంపు నికరంపు మెఱుగుఁ జామన చాయ మేనివాడు గొప్ప కన్నులవాడు కోదండ గుణిజాంకములైన ముంజేతు లమరు వాడు బవిరి గడ్డమవాడు పన్నిదబిడి డాంగ వచ్చు నందపు వెన్ను మచ్చవాడు గిరగరనివాడు నవ్వుమొగంబువాడు చూడఁ గలవాడు మేలైన సాబగు వాడు వావి మేల త్రొక్కిడుకుఁ గావలయు నాకు నర్జునుండు పరాక్రమోపార్జునుండు

అర్జునుని నుభద్ర చిననాటి నుండియే ప్రేమించుచున్నది తీర్థయాత్రకుబోకముందెప్పుడు చూచినదో! ఎల్లీ అతనిని కలుగు కోవాలనే తపన యామెలోనున్నది. అందుకే సన్యాసి కదామని యడిగింది.

అర్జునుని పట్ల తనకున్న శ్రద్ధ ఆ కాన్యాసి కెట్లుండును? అని యామె ఊహ అతడు వేరొకరినిఁ జూచి అర్జునునిగా భావించి నచో తనకు తన బావగురించి తప్పుడు సమాచారము అందే ఆవకాశమున్నదని తలంచి ఇట్లు చెప్పటలో అర్జునునిపై సుభద్రక్షంగల ప్రగాఢమైన ప్రేమనిగూఢముగా గ్యోతికమగుచున్నది

ఇట్లుండగా నా కుహనా సన్యాసికి నుభద్ర సోయగములను జూచు నాశచే విరహమతిశయించి ప్రేమసి కనుల యెదుట నున్నపుడూ, లేనియపుడును ఒక్క తీరయ్యెనని నిరాహారదైయిన్న యతిం డెప్పటి పరిస్థితి నెంత అందముగానో జీర్ణించుకున్న పద్యము

'మనుపు నైపదు సంతోషమున భుజింప వెనుక నైపదు చింత చేతను భుజింప బాలకడ నున్న యపు డెడఁబాసినపుడు నొక్క తీరయ్యె భరతవంశోత్తమునకు'

అనునది, దీనికంతయు కారణము కుహనా సన్యాసి యర్జునుడని యెఱిగిన నుభద్ర సిగ్గుపడి ప్రమద వనాంతరమునకు పోవుట మోసినది. ఇట్లు ప్రమదవనములో నర్జునుడు అట అంతఃపురములో నుభద్ర ఒండొరులు కలుసుకునేసానాసముచాలక విరహముతో నొకరి నొకరు తలంచుకొనుచున్నార ఇదే పరిస్థితిలో వదిలెలు నుభద్రతో మేలము లాడ దొడంగిరి అందు సత్య కొంచెము గడఁగి కనుక

'త్రాగి యున్నది మిగుల నంగంబుమాడఁ గలవరించుచు నున్నది కలదొ యేమొ సోకుడల్ల సన్యాసికే చూపవలయు భామ నని పల్కి నాసత్యభామ వగుచు'

లోకములో సామాన్యముగా గాలి సోకుడునకు సన్యాసులకు చూపింతురు తల్లక్షణములను పోలిన విరహమును గాలి సుభద్రకు సోకింది విరహకారణమైన అర్జునుని వల్లనే యది మానునట్టిది సన్యాసి అర్జునుడని రుక్మిణీ సత్యలకు తొలుతనే

కృష్ణమంజరి - తరిగొండ వేంకమాంబ

- ౧ -

ఇది ఒక శతకం అయితే కవయిత్రి దీనిని ద్వీపదలో అందునా మంజరీ ద్వీపదలో సాగించారు గ్రంథనామం 'కృష్ణ శతకం' అని కాకుండా 'కృష్ణమంజరి' అని ఉంచడంలోనే ఆ విశేషం స్పష్టమౌతోంది.

వెంకమాంబ జీవితకాలం 19వ శతాబ్దభాగ మన్న ప్రాచీన దొర ఆభిషేకముతోనే పలువురు విమర్శకులు ఏకీభవిస్తున్నారు

ఈ కృతి మంజరీ ద్వీపద రూపంలోని శతకం అన్నాం ద్వీపద తెలుగు సాహిత్యంలో ఒక ప్రత్యేక కాఖాన ప్రతిష్ఠ గడించింది. మార్గ, దేశ అనే రెండు సంప్రదాయాలుగా ప్రవర్తిల్లిన తెలుగు సాహిత్యంలో 'ద్వీపద' అనేది పేరును పట్టే పద కవితకు సంబంధించినది.

ఇది మాత్రా ఛందస్సుకి చెందిన రెండు పాదాలు కల్గిన రచన. ఒక్కో పాదానికి యాదోద్రగణాలు, ఒక సూర్యగణం

(౩ వ పేజీ తరువాయి)

కృష్ణుని వలన తెలిసియున్నది రుక్మిణి హస్తీకురాలు ఎక్కువగా ఏడిపించదు. సత్యభామ శ్రీకృష్ణునే పట్టి ఆడించిన వతురురాలు కనుక ఇక్కడ సత్యభామ సూతమే ఇవ్వడముగా మేలమాడుటలో దౌచిత్యమున్నది.

ఈ విధముగా తొలిన పేర్కొనబడిన ప్రబంధములన్నిటియందు కొద్దో, గొప్ప స్థానం గల రస సంబంధమైన కవితా ల్పము, చమత్కారాలు కనిపించును. న్యూన విస్తర భీతిచే కొన్ని ప్రబంధము లలోని కొన్ని యంశములు ఉటంకింపబడినవి.

ఉంటాయి పాదంలోని మూడో గణ మొదటి ఆక్షరంపై యతి ఏ పాదం యతి ఆ పాదంలో సరి అలాటి రెండు పాదాల్ని ప్రాస కలుపుతుంది

ప్రాసలేని ద్వీపద 'మంజరీ' అవుతుంది

ఇక శతకాలంటే భగవన్నుతిరూపాలైన ముక్తక కావ్యాది. 'కథా నూత్ర సంబద్ధత'తో పనిలేకుండా వేటికే వే స్వతంత్రాలై వుంటాయి కాబట్టి ముక్తకాలాతాయి సాధారణంగా వీటిలో శత పద్యాలుంటాయి. కాబట్టి ఆ పేరువచ్చింది అయితే సంఖ్యలో నిమిత్తం లేకుండా శతకాలు చెప్పినవారూ ఉన్నారు శతకాల్లో ప్రతిపద్యం చివర నమానమైన మకుటం వుంటుంది సాధారణంగా మకుటం సంబోధనాత్మకమై ఏక, ద్వీ, త్రి, పద ఘటితమైగాని, పాదంలోని స్వల్ప భాగాన్నో, పాదార్థాన్నో, పాదం మొత్తాన్నో ఆక్రమించి కాని వుంటుంది.

శతకాలు సాధారణంగా గ్రంథకర్తల ఆత్మభావాల్ని ప్రకటించేవిగా వుంటాయి 'కృష్ణ' మకుటంతో మొత్తం నూట ముప్పై ఏడు ద్వీపదలతో కూడిన ఈ 'కృష్ణ మంజరి' నుంచి వెంకమాంబగారి ఆత్మీయత్వం నుస్పృష్టం అవుతుంది తాను నమ్మిన ఆ భగవంతునికి భక్తితో తన హృదయాన్ని కవయిత్రి వినయపూర్వకంగా విప్పి చెప్పకోవడం జరిగింది ఆ వినయ పూర్వక విజ్ఞాపనలే ఈ ద్వీపదలు ఇంకా చెప్పాలంటే - ముఖ్యంగా జనన మరణ దుఃఖభరితమైన ఈ సుసార వలయాన్నించి తప్పించుకొని - ముక్తిని పొందే మార్గం చూపమంటూ ఎంతో ఆరాటంతో వ్యక్తం చేసుకొన్న ఆత్మని వేదన అనాలి.

కృతి ప్రారంభపు ద్వీపద శ్రీ వేంకటేశుని పేరుమీదనే సాగడం కాక, కృతి సమర్పణ కూడ శ్రీనివాసునకే నని కృత్యంతంగా చెప్పిన

'వరభక్తితో శ్రీనివాసుని దివ్య పదయుగళికి సమర్పణ మొప్పజేసె' -

అనే ద్వీపద నుంచి తెలుస్తోంది అయినప్పటికీ ఈ శతకంలోని 'కృష్ణ' మకుటంవల్లను మరియు కృత్యంతంలో ఫల శ్రుతిగా చెప్పిన ద్వీపక 'మొననీ కామ్యార్థమున్ మున్నిచ్చితుడను పరమ పదం బిచ్చు బాలకృష్ణుండు'

వల్లనూ, ఈ కవయిత్రికి బాలకృష్ణునిపై గల మిక్కిలమైన ప్రేమ కూడ స్పష్టమౌతోంది

ఇక శతకంలో కవయిత్రి ఆత్మభావాల్ని ప్రకటించుకున్న తీరు 'పాపకర్మ'లు చేసి చేసి ఎన్నెన్నో జన్మలైతి అలసి పోయిఉన్నాను కృష్ణా! ఈజన్మలోనైన నీపాదాంబుజ మనే కావనిచ్చినన్ను ఈ మాయాబ్ధినుంచి దాటింపవా కృష్ణా! అని వేడుకుంటూ 'కలలో నైతమా నీ మూర్తి నే తప్ప ఇతర మేమీ కనిపింప నీయకో కృష్ణ' - అని అధిస్తూ - ఆ దివ్య మంగళరూపాన్ని సుషుప్తంగా దర్శించుకోవాలన్న గాఢమైన వాస్తవని కృష్ణునికి తెల్పుకుంటూ -

'కలనైన నీమూర్తిగాని యన్యంబు నేమైనఁ గనుపింప నీయకే కృష్ణ. కనకరత్న ప్రభాకలిత మైనట్టి నురుచిర మకుటుంబు. జూపవే కృష్ణ తళుకైన కుంభ కుంతల యుక్తమైన సలలిత ఫలదేశముఁ జూపు కృష్ణ నుండర భూతా శోభితంబైన కనుగవ వేళుకు చక్కఁగజూపుకృష్ణ. మూరిన సంపెంగ మొగ్గ కైవడిని కమనీయును నానికముఁ జూపు కృష్ణ

సాంస్కృతిక జాతీయ పక్షపాతిక

శంఖ చక్ర గదాబ్జ సహితంబులగుచు
నొనరు చతుర్భాసులనుఁ జూపు కృష్ణ
కాన్తుభ మణిహార కలితమైకంజ
నిభమైన కంఠంబు నెఱిఁ జూపు కృష్ణ

పలుమలు విశ్వకల్పన నేయు బ్రహ్మ
సదనహా నాభికంజముఁ జూపు కృష్ణ.

బ్రహ్మ రుద్రాది దిక్పతులైన వారు
మొక్కనొప్పుగుపాదములఁజూపుకృష్ణ.

ఎన్నెన్నో చిహ్నాల కిరవైన వదన
పరిపూర్ణ చంద్ర బింబాన్ని చూపమని
కొరుతూ అలా ముప్పై ద్విపదల కరకు
చెప్పి చెప్పి చివరకు.

అనేక మహర్షులు అనేక విధానగా
బ్రహ్మ స్వరూపాన్ని అవగాహన చేసి
కొరదానికీ, నిరూపించడానికి దర్పించ
డానికి, ఉపాసించడానికీ ఎంతోకృషి
చేసిచేసి చివరకు ఎంతకు అంతుపట్టక, అవ
గాహనకీ అండక, చెప్పకకీ గాక-
అది (బ్రహ్మము) అంతట నిండెనదేనీ,
ఎంతైనను పూర్ణమైనదేనీ-

‘పూర్ణ మదః పూర్ణ విదం
పూర్ణాత్పూర్ణ మదచ్యుతే
పూర్ణస్య పూర్ణమాదామ

పూర్ణ మేవావ శిష్యులే’
అన్నట్లుగా- అంటే అది (బ్రహ్మము)
పూర్ణము ఇదియు (జగత్తు) పూర్ణము
పూర్ణము నుండి పూర్ణ ముదయించినది.
పూర్ణము నుండి పూర్ణమును తీసివేసినను
పూర్ణమే మిగులును- అంటూ బహ్య
విషయ మింకా ఎంత చెప్పినా- అసంపూ
ర్ణమే అని మాటాడజాలక మానముద్ర
వహించిన మహర్షుల విషయం గుర్తించి
కాబోలు-

‘ఇదమిత్ర మనఁ గూడ దెల్ల విశ్వంబు
తానైన వస్తుతత్త్వముఁ జూపు కృష్ణ’
అని అంటారు కవయిత్రి అంటే

‘ఇదీ అని చెప్పలేని విశ్వమే నీవైన వస్తు
తత్త్వం చూపు కృష్ణ!’ అని అడుగు
తారు

ఎన్నెన్నో చిహ్నాలకు ఇరవైన ఆప
దన పరిపూర్ణ చంద్రబింబాన్ని చూపమని
అంత నేపు కొరినా- చివరకు ఆ పర
తత్త్వాన్ని తెలుసుకొవాలన్న కాంక్షనే
వ్యక్తంచేశారు అందుకే అంటారు ‘ఈ
వస్తుధర్మ గురుకుల వాసంచేసే శక్తి నాకు
లేదు నీవే సద్గురు స్వామివై- బోధచేసి
కడతేర్చు కృష్ణ!’ అని

కేవలం ఆ స్వామిని ఆలా కొరడం
మాత్రమే కాదు తనబాధ్యత పూర్తిగా
ఆ స్వామివైచే వేసేస్తారు’ ఇన్నాల్లా
నీకే బాధ్యుడవని తెలిసికొలే పోయాను
ఇప్పటికైనా నీ దయవల్ల తెలుసుకు
న్నాను నీ సామ్యునేను నీవు స్వామివి.
కాబట్టి నాబాధ్యత నీకు తప్పదు’ అని
అనడం కాక అలా తన బాధ్యతన తలీసి
భగవంతునిమీద వేసేసి- ఆనిశ్చింతలలో-
‘నాకేక జన్మలేదని ప్రమాణం చేసి చెప్తు
న్నాను కృష్ణ!’ అని అంటూ- ‘ఎన్ని
పుణ్యాలు చేసి ఇంత ధైర్యంగా చెప్తు
న్నానను బంటావేమా! నను ప్రపాపాలు
చేశాను నాదుర్గుణాలు లెక్కించలేన్నీ’
అంటూ తానికే జన్మనెత్త నని చెప్పడా
నికి గల్గిన ధైర్యానికి గల కారణాన్ని
ఎంతో గడుసుపోకడతో చెప్తారు.

‘ఏ పుణ్యములు చేసి యింత ధైర్యము
చేసితి నంటేని చెప్పెద కృష్ణ
పరఁగ నేక జేయు పాపము లిన్నియనుచు
గుఱిచేసి లెక్కింపఁ గూడదే కృష్ణ
అతిదంభ కల్పితాహంకారములకు
ధరను నేమూల భూతమ నైతి కృష్ణ

..
అటుగాన పతిత జనాగ్రణినైతి
పలుమలు నిన్ని చెప్పుగ నేలకృష్ణ’

‘ఇన్ని చెప్పడమెందుకు, పతితులలోనే
అగ్రణిని నేను అయితే నేమి? ‘పతిత
పాపనుడ’ వన్న నీ బిరుదునే పట్టుకు

న్నాను’ అంటూ తాను జన్మనెత్త నని
ప్రమాణం చేయడంలో గల అంతర్యాన్ని
వివరించి చెప్తారెలా -

‘. . . నీ పతిత
పాపన బిరుదు చేపట్టితి కృష్ణ
మును పజామీకు నిమ్మగఁ బ్రోచినట్టి
ఘన బిరుకే నన్నఁ గడతేర్చు కృష్ణ
వసుధ నీతిత పాపన కీర్తి బిరుదు
పట్టితి నాకింక భయమేమి కృష్ణ
ఈ బిరుదును ఒట్టి యింక జన్మమెత్త
నని ప్రమాణము చేయఁగవచ్చు కృష్ణ
పూర్వం అజామీకుణ్ణి ప్రోచిన ఘన
మైనబిరుదు నన్నమాత్రంకడతేర్చదాకే
అదే నాధైర్యం.’ అనీ అనగల్గినారంటే-
భగవంతుడి ముందు నైతిం అటువంటి
గడుసుపోకడ వెంకమాంబగారి వంటి
ఆనన్య భక్తులకే చెక్కుతుండేమా!

అంతటి పరమార్థచింతి గల్గిన ఆమెలో
లోజ్జత కూడ లేకపోలేదు. చక్కటి
లోకోత్పల్లి కూడ సమయానికి గుర్తు
చేస్తారు.

‘నేను నీ సామ్యు, సామ్యుకల్గిన నీవు
సామ్యు తీసుకొన్నావై ఇన్ని పార్లు చెప్ప
డం ఎందుకు కృష్ణ! నీసామ్యు నేను తీసు
కొత్తగవైతే తీసుకొ. పోగొట్టదల్చితే
పోగొట్టు దీనికొసం ఇంకా ప్రార్థించ
డం ఎందుకు? అంటూ భగవంతుడి
మీదే నిఘరంచేస్తూ- నువ్వు ఎక్కడ
పడేస్తే నేను అక్కడేవుంటాను తర్వాత
కష్టనష్టాలు ఎవరివోగుర్తుచుకొ’-అంటూ
ఇలా చెప్పరిస్తారు.

‘సామ్యు కల్గిన నీవు సామ్యుకొనెడి
పనికివై యిన్ని చెప్పఁగ నేల కృష్ణ.
హరి నేను నీ సామ్యునైతి నీకింక
కొనఁగ దగియును, కైకొను కృష్ణ
పోగొట్టఁ దలచితే పోగొట్టు దీని
నేనింక ప్రార్థింప నేలయ్య కృష్ణ.
నీవువేసిన దిక్కునే యుందు హని
లాభంబు లెవరివో లక్షింపు కృష్ణ’

ఈ సందర్భంలోనే కవయిత్రి- ‘కపి
కేశోర న్యాయం’, ‘మార్కల కేశోర

న్యాయం' అనే లోకోక్తుల్ని ఉపయోగిస్తాడు

లోతి తనపిల్లల్ని తనతోబాటు కొమ్మ కొమ్మకి తీసుకుపోవడంలో ఏ మాత్రం జాగ్రత్త చూపకపోయినా పిల్లలే తల్లిని జాగ్రత్తగా పట్టుకొని వెంట వెంటింటాయి పిల్లి మాత్రం అలాకాకుండా పిల్లల్ని జాగ్రత్తగా తనతో తీసుకుపోయి ఒకచోట చేర్చినట్లే మళ్ళీ తల్లి వచ్చి మోహోటకు చేర్చవడం ఆ పిల్లలు అలాగే వుంటాయి అదే 'మార్జాల కిశోరం' మాదిరి. నేనుకూడ నీవు పెట్టి చోటులోనే వుంటాను తప్ప 'కిపికిశోర న్యాయ' మాత్రంగా కూడ నాలో స్వశక్తి లేదు కృష్ణా' అంటూ భారమంతా ఆ కృష్ణ పరమాత్మ మీదే వేసే కారు కవయిత్రి.

'రహిమిల కపి కిశోర న్యాయ మాత్ర మేని స్వశక్తి నాయెడ లేదు కృష్ణ సాలసి మార్జాల కిశోరంబు వలెనే నీవు పెట్టిన చోట నేనుందు కృష్ణ'

ఆ విధంగా లోకన్యాయాల్ని ఏకరపు పెట్టి ఊరుకోలేదు 'ప్రాణ ప్రయాణ సమయంలో వాతపైత్య క్షేమ భాధల్లో నిన్ను మఱుగుచేయకు. పాపపు దేహాన్ని ప్రపంచ వాసనల వేపు పోనివ్వక నన్ను జరిజేర్చు' అంటూ కాలం సమీపించి తనను తీసుకుపోయే సమయంలో తన స్వతంత్రం ఏమీ ఉండదంటూ ముందే విన్నవించుకుంటారు

'ప్రాణప్రయాణ కాలమున నీవు నా ముందట నిలువవే కృష్ణ, అలవేళ వాతపైత్య క్షేమ భాధ లంటిన మఱవనీయకు నిన్ను కృష్ణ

పాపపు దేహ ప్రపంచ వాసనల తోచనీయక నన్ను తుడజేర్చుకృష్ణ

కాలంబు చేరువై కదిలి కొంపోవు టియందుగ్గా సాతంతర మేవి కృష్ణ'

'అనాథ' కావ్యం - జాషువా మానవతావాదం

- శ్రీ వి శవ

జాషువా మానవతావాది అయిన మానవతా వాదానికి 'అనాథ' కావ్యం నిదర్శనం అయిన ధనంచేత, కలంచేత అట్టడుగున పడిన సమాజ లో బాధలకు గురౌతున్న పీడితుల్ని, తాడితుల్ని చూచి ఆవేదనతో కరిగిపోతాడు బీదల బాధలు పరిష్కారం కావడానికే అయిన నూచించే మార్గం మానవతామార్గం సమాజ లో అట్టడుగున పడినవారిమీద ఉన్నతస్థుల వారిలో సహృదయత పెంపొందితే వారి

అంటూ 'ముక్తవాందే ఉపాయంతప్ప వుండా చూపించు కృష్ణా' అని ఎంతో ఆరాటాన్ని వ్యక్తంచేస్తారెలా -

'దేవనే ముక్తి బొందడి యుపాయంబు భావించు ప్రజ్ఞ తప్పక చూపుకృష్ణ అత్యాచారంబుగా నంటి నీ మాట

తనకు లోచనవన్నీ ముగిచేసుకున్నా ననీ- తప్పొప్పుల్ని కాచి దయచూడమనీ అంటారు చివరికి-

'నిన్నిట్లు వినులింప నేనెంత దాన తప్పొప్పులను గాచి దయ జూడుకృష్ణ'

శతకం చెప్పిన కవయిత్రిని మాత్రమే గాదు ఈ శతకం కరిస్తున్న పతితలకు వైతం 'మన తప్పొప్పుల్ని కాచి దయ చూడడా ఆ కృష్ణపరమాత్మ' అని అని పించకపోదు కవయిత్రి భావంలో రీస మేపోయి- తానే కృష్ణునికి తన హృదయాన్ని నివేదించుకొంటున్నట్లు పతిత కూడ తాదాత్మ్యం పొందితీరుతాడని పిస్తుంది

వేయిపైగా నున్న శతకాల్లో- దేశీయచ్చందంతో సరళంగా సుబోధకంగా నున్న వెంకమాంబగారి ఈ కృష్ణమాజరికి కూడ ప్రశస్తమైన స్థానం ఇవ్వక తప్పదు

పరిస్థితి మార్గల దని జాషువ అభిప్రాయం ఆ సహృదయత నే అయిన భగవంతుని నివాసస్థానంగా భావిస్తాడు అనాథకావ్యం అంతా ఈ అంశంమీదనే ఆధారపడియున్నది అందుచేతనే కావ్యానికి ముఖటూయమానం గా మొట్టమొదట చెప్పిన పద్యం కవి మానవతావాదానికి పరాకాష్ఠగా వుంటే

"పరుల దుర్గతిగని గుండెగలిగి కగచు సదయహృదయులవీక్షణా చలములందుఁ బుట్టుచుండును కన్నీటిబాట్టువోరె! ఏడి భగవంతు డని నుకలయింతు కలకె?"

కవి ఈ కావ్యాన్ని పేదరాలి బాధల లోనే ప్రారంభిస్తాడు ఆమె అనాథ. ఏమగుదు బిడ్డల తల్లి కావ్యప్రారంభాన్ని ఆమె బాధతో చేసి కథ చివరికి ఆమె నాదరించినవారివల్ల పొందిన తృప్తితో అంతంచేస్తాడు సహృదయతయే ఆన శక్తిక మన్న విషయాన్ని కావ్యఫలంగా వ్యక్తంచేస్తాడు

ఒక అనాథ, నిరుపేద లోకంలో ఎన్ని తిరస్కారాలకు గురౌతుందో వాటన్నిటిని చెప్పడంలో తన లోకజ్ఞత నంతనూ ప్రదర్శిస్తాడు జాషువ. ఆమె ఒకనాటి రాత్రి ఒకమేడ ముంగిట తన బిడ్డలతో, ఆకలితో పరున్నది టైల్ల వారికి ఆమేడలో ఉన్న ఒక యువతి అక్కడనుండి ఆమెను చీదరించి గంటి వేసింది ఈ సందర్భంలో ఆమె మాట్లాడిన మాటలు లోకంలో వాడుకలా నున్న సుకీకారానికి చాల సమీపంలో ఉండి భావోత్తేజన కలిగిస్తాయి ఇది తిక్కనయొక్క మార్గం ఇటువంటి సంభాషణల్ని మేనుడికారపు సంపదయే అనాథ కావ్యానికి ఆయువుపట్టు ఆ యువతి ఇట్లా అంది'

“ఓసీ ! యెవ్వరై ఫివు ? నీ మగనిసా
మ్యున్నట్లు పాపిష్టురా
లా! సంసారము బెట్టి నావు మొగసా, లన”

అచటినుండి లేచి వెళ్ళగానే ఆమెకు
సహృదయత ఎదురౌతుంది. పై యువతికి
విభిన్నలక్షణాల గల ఒక స్త్రీ ఎదురై
ఆమెను-ఊరడించి కడుపు చిల్లార్చి పం
పించింది. ఇట్లా అసహృదయతా, సహృ
దయతల సంఘర్షణమే ఈ కథలోని
ప్రధానాంశం తుదకు సహృదయతయే
జయిస్తుంది సహృదయతని భగవంతు
డంగా కావ్యప్రారంభ లో చెప్పి కు
ఆ నిమయాన్ని మరచిపోకుండా సహృద
యత ప్రస్తావన వచ్చినచోటనల్లా భగవం
తుణ్ణి స్మరించటం గమనించదగ్గ కల్పం.
ఇక్కడ సహృదయరాలు, ఆమె
యొక్క, బిడ్డలయొక్క ఆకలి తీర్చిన
సందర్భంలో కవి యిట్లా వ్యాఖ్యాన
నిస్తాడు

“వడుపుమని చెప్పి బంగారు గుడులు గట్టి
పెట్టుచుందురు వరులు నైవేద్యములను
సృష్టికర్తకు, దాని భుజింపఁ దత్తఁడు
భిక్షువనిచేతి యెంగిలి పిడచగాక”

ఆ తరువాత ఆనాథ ఒక పెండ్లి ఇంటి
దగ్గరకు పోగా నైకిలుమీద పోతున్న
పోకిల్లా ఒకడు ఆమెపై పడగా, ఆమె
నెత్తురుకారుచు నేలపై పడిపోయింది
ఈ సందర్భంలో ఆమె భగవంతుడు లేడు
అనుకున్న పద్యం కరణరసానికి ప్రతీక
ఇటువంటిచోట్ల జామన భావంలోని
ఆర్ధగ్రత, అలితమైన తెలుగువదలతో
కూడిన కైలి, వేగం, పరితప కన్నులు
తెప్పించగలవు. ఆమె ఇట్లా విలపిస్తోంది.

“ఏడు సముద్రముల్ గడచి

యొక్కడ నేపనిమీదఁబోయి యు
న్నాడవురా ! పరాత్పరుడ !

నా కడగండ్లకు మేర యున్నదా?
మేడకుఁ బోవుదాన ? నెటు

లీ కనుగందుల పొట్టనించు నీ

యాఁడు దటంచు నేడిచె మ

హాకరుణాబుగ దొక్క(కుంగగన్)”

ఇటువంటి తావులలోకూడ జామన
రచన మనకి తిక్కన్నను జ్ఞాపకం
చేస్తుంది.

ఈసందర్భంలో జామన లోకస్వభావ
పరిశీలనమును వెలుగురిస్తుంది పద్యం
అక్కడ ఒక మేడమీద సరసమాడే
దంపతులు ఏమయిందని అక్కడ మూగిన
జనసమూహాన్ని ప్రశ్నించారు. ఆనాథ
ప్రమాదానికి గురికానడం వాళ్ళకు చాల
సహజం గా తోచింది.

ఏమీ కలతపడకుండా వెంటనే వాళ్లు
తమ ప్రణయంలో మునిగిపోయారు

మళ్ళీ ఆనాథకి సహృదయత ఎదు
రైంది ఒక సంసారి ఆమెను వైద్యునింటికి
జేర్చి ఆమె వైద్యానికి కొంత ధనాన్ని
ఇస్తాడు. అతను ఇంటికి రాగానే అతని
ఆచారకంతురాలైన భార్య మాలపడతని
తాకినందుకు అతడు మైలపడ్డా డని
స్నానంచేసిగాని అతడు ఇంటిలోకి రావ
డానికి వీలులే దని చీకరించుకొంటుంది.
కాని భర్త “నీతికోవిదుడు”. అందు కని
ఆవిడతో వివాదము పెట్టుకోకుండా
ఆమె చెప్పినట్లే అనుగరించి, ఆమె
ఏమన్నా కోరికలపక ప్రకాంత సమ
యంలో ఆమెకు విషయాన్ని బోధించ
డానికి ప్రయత్నిస్తాడు

“అటుక శమించెనా ? జలక

మాడిన యంతనె ? మాలదాని పి
ల్లల కడగండ్లు నూచి బహు

శంబుగ ద ప్రతనందు నా మనో
జలజము మైలకడ్డ దది

స్నానముచేసెనె ? వెట్టిదాన ! యీ
వెలుపలికుద్ది జీవులకుఁ

బెట్టునె, పోయెనె? ముక్తినిచ్చునే?”

ఈ మాటలతో కూడ ఆమె మనస్సు
సమాధానపడలేదు. అతనికి ఆనాథని
కాపాట్లం నుఖ్యమైన కర్తవ్యం. అందు
వల్ల ఆ ‘సరసుడు’ ‘కోపగింపగా’ ‘విచా

రము చేయక’ స్వీయ కార్యతత్పరుడై
‘లేచిపోయెను.’

అతడు ఆమె బిడ్డలకు ఆనాథకగణా
లయంలో చేరుస్తాడు. ఆమెకు గాయాలు
తగ్గిన తరువాత బిడ్డల్ని కలుసుకొని ఆమె
ఒక ఉపాధ్యాయుడి దగ్గరకు వెళ్ళింది.
తనపిల్లలకు చదువు చెప్పమని తరువాత
‘కూలినాలిచేసి’ తన ఋణాన్ని తీర్చుకో
గల నని ఆమె పలికింది పేదవాడి నిజా
యితీ ఆమె మాటల్లో వ్యక్తం చేశాడు
కాని ఆ ఉపాధ్యాయుడు చాల
సహృదయుడు

“నీ హూకృతుల్,

వలయునె ? తప్పు సుమ్మిటుల

బల్కుట, వర్ణన కందరాని బి

డ్డల పయినున్న మోహ మక

టా! పశించు ననేక రీతులన్.”

అంటాడు.

తన మగపిల్లలారుగురిని ఆ ఉపాధ్యాయునితో పంపి మిగిలిన కుమార్తెతో ఒక
చెట్టు నీడను ఆ లితో కూర్చున్నదామె.
ఈ సందర్భంలో జామన తన ఆభ్యుదయ
భావాన్ని అనితరసాధ్యమైన రీతిగా వెలు
పరిస్తాడు.

అభ్యుదయ రచయితలు చెప్పే వర్ణ
దోపిడి ఇక్కడ జామన శక్తిమంతంగా
చెప్తాడు

‘ఈ పనిత గంజి బువ్వ ఏ ధనవంతుని
అమృత భోజనంలో కలసిపోయిందో,
ఈమె పూరి గుడిసె ఎవరి శృంగార
సౌధంలో మునిగిపోయిందో, ఈమె
ముడుకపంచ ఎవని తెల్లని వస్త్రాలలో కలసి
పోయిందో, ఎవడు ఈమె యొక్క,
ఈమె కొడుకులయొక్క నుఖాన్ని దోచు
కొన్నాడో’ అని సమకాలీనమైన భావ
చైతన్యానికి వ్యాఖ్యానంచేస్తాడు జామన.

మళ్ళీ ఆనాథకి శ్రూరత్వం ఎదురైంది.
భార్యన వానకురుస్తుంటే ఆమె తన కను
వుతో ఒక యింటి పంచలో నిలబడింది.
ఆ ఇంటిలో ఆ నుఖాన్ని

సిన తన పెంపుడుకుక్క నేవ చేస్తూ, అనాథను వెళ్ళగొడతాడు. అంటే ధన వంతులకు పేదవాళ్ళు కుక్క కన్నా సీచంగా కనిపిస్తారన్నది జాభువా అభిప్రాయం. కాని అసహ్యదయతని వెన్నంటి సహృదయత ఉంటుంది ఆ యజమాని భార్య సహృదయరాలు, కరుణారసార్ధ్ర హృదయ, మాటకారి, చదువుకొన్నది. జాభువ ఈ కావ్యంలో అట్టడుగున పడిన జనులు విద్యావంతులు కావలసిన అవసరాన్ని కూడ ప్రధానంగా చెప్పడల చాడు అందుకే ఆమె తన బిడ్డల్ని ఉపాధ్యాయునికి అప్పగించింది

యజమాని భార్య చదువుకున్నది అని చెప్పడంలో కూడ విద్యకున్న ప్రాధాన్యాన్ని కవి వెల్లడించడమే ఆమె అనాథకు భోజనము పెట్టి ప్రేమవర్షాన్ని పరిపించింది. ఈ సందర్భంలో వాని వెలిసిన వర్ణన జాభువ ఉపమానానికి ప్రతిబింబంగా ఉంది.

‘మగడు గొట్టిన కోడించి మానుకొన్న పెద్దగయ్యారితలె వాన వెలిసిపోయె మునుత లుడిగిన సన్యాసి మనసువోలె గగన మండలం దెల్ల నిష్క్రమించుయ్యె.

వాన వెలిసింది పేదరాలి బాధలు తొలగినాయి. ఆమెకు సహృదయత లభించింది కావ్యంలో చిట్టచివరి పద్యంలో ప్రకృతిని వర్ణిస్తాడు జాభువ సహృదయత చేత తృప్తిపొందిన పీడితుల భావాల్ని ప్రకృతి వర్ణనలో జాభువ వ్యంగ్యంచేసిన విధానం అత్యద్భుతం.

‘అకలితో తూరే తేత్ర కన్య కడుపు చల్లగ వాని నీటిని భుజించింది. ఒక్క చిక్కిన కొండ వాగువాన నీటికి ఉప్పొంగింది. ‘అకలితోతూలు’, ఒక్క చిక్కిన, ఈక్రియలు ప్రకృతిలో మానవ చైతన్యాన్ని నిరూపించే జాభువా కవితా శిల్పానికి గీటురాయి. ఇట్లా లోకాన్ని సస్యశ్యామలం చేసే మేఘంతో మానవత్వాన్ని పోల్చి అదేలోకాన్ని రక్షించగలదని ధ్వనింపజేస్తాడు జాభువ.

తెలుగువారు - ఉర్దూ బాషా సేవ

శ్రీ వెలుదండ నిత్యానందరావు.

మహమ్మదీయుల ఫారసీ, హైందవుల ప్రాకృత అపభ్రంశ రూపమైన కారసీ భాషల కలయికచే సూరిన భాష యొకటి జన్మించినది. జన్మస్థానమైన ఉత్తరభారతంలో స్థానం కోల్పోయి దక్షిణభారతంలో ముఖ్యముగా ఆంధ్ర దేశంలో రాజభాషయైనది దక్కన్ పీఠభూమివాసులెక్కువగా మాట్లాడడం వలన దీనికి ‘దక్షిణి’ భాష అని పేరు వచ్చెను తెలుగు, తెనుగు ఆంధ్రము అని ఆంధ్ర భాషకు పేరులున్నటులే దక్షిణి రేఖా హిందవీ, హిందుయీ అని కూడ పేరులున్నవి

గోల్కొండ రాజులు దక్షిణి భాషకు అగ్రతాంబూల మిచ్చారు 1 మల్కీ భరం అని ప్రసిద్ధిపొందిన ఇబ్రహీం కులీ కుతుబ్ షా ఆస్థానమున ఫెరోజ్, మహమూద్ అను దక్షిణి కవిపుంగవు లిద్దరు ఉన్నటుల తెలుస్తుంది. ఫెరోజ్ కవి ‘తాసల్ నామా’ యను కావ్యము రచించెనట.

ఈ కావ్యంలో కొట్టవచ్చుట కనబడెడి జాభువాకి ఒక సన్నివేశాన్ని, ఒక చేష్టని, ఆవేశాన్ని బాహ్యకట్టగల నేర్పు ఆ పేదరాలు బాటవిడ నడుస్తుంటే ఆమె పరిస్థితిని ఇట్లా కళ్ళకు కట్టేట్లు చెప్పాడు.

‘ఎడగాఁ బొమ్మని చీడరించుకొను వా రీ వంక నా వంక నొత్తిడి నేయం గరమెత్తి మొక్కుచు మహా దీనంబుగాఁ బ్రక్కవన్ బుడుకల్ దానుదొలంగుచుం బెడరుచుం బుత్రి సమేతంబ కా ఊడవిన్ దాటినయట్లు కష్టమున ర ఘ్నల్ దాటి శి ఘ్నుబుగన్’
త్రొక్కుడు బండిపై నడక
క్రొత్తగ నేర్చిన పోకిలా యొకం

చెనట. మహమూద్ కావ్యములు వెల్లడి కాలేదు.

మహ్మద్ కులీకుతుబ్ షా స్వయముగా దక్షిణి భాషలో పండితుడు ఈ రాజకవి ‘మాన’ అనుకలము పేరుతో ‘కల్లీయాత్’ అను ప్రాథకావ్యము వెలయించెను ఇతని రచనావ్యాసంగమంతా ఫారసీ, దక్షిణి భాషలలో 1800 పుటలు, 50,000 సంఖ్యలు గలిగిన కావ్య సంపుటములుగా హైదరాబాదు నుండి ప్రకటింపబడినను, నూఫీ మత సిద్ధాంతాలను, ఆముష్మిక భోగములు కాంక్షించి చేయు అల్లాభజనలు, తత్సంబంధమైన ప్రసంగములను గురించి మాత్రమే కల్గిన దక్షిణి సాహిత్యాంగములోనే యొక విప్లవాత్మకమైన మార్పు కొనితెచ్చెను. ఇతడు సరస శృంగార రస భావనా ప్రపూర్ణమైన కథారచనను, ఋతు, నదీనదాది ప్రాకృతిక వర్ణనలను అనన్య సామాన్య ప్రతి

దెక్కడనుండి యోయచటి కేసుమ నంకవరాని భాన్యతో జిక్కులనందు భర్త వలె జేతుల పట్టుదొలంగి నేల్లిడిన్ మాకున నెత్తురొల్కనా బడి పోయె గుభిలునఁ బేదరాలిపై

ఈ విధంగా డెల్చై పద్యాల చిరు కావ్యంలో అనంతమైన మానవతా భావాన్ని ఆకాశాన్ని నీసాలలో బంధించినట్లు వ్యక్తం చేసే సమకాలీన సమాజానికి అరమానుషత్వంలో నిండిన సంఘానికి అమృత సందేశాన్ని అందించాడు జాభువ.

భారతదేశానికి కావ్యసీమలో ప్రప్రథమ ముగా ప్రవేశపెట్టిన

ఈ చక్రవర్తి జీవితగాథను 'వజీహా' కవి 'కుతుబుమ్మీరీ' అను పేర పద్య కావ్యముగా వ్రాసెను. దక్షిణి సాహిత్యంలో నత్తుత్తమ కావ్యముగా తలంపుబడే 'సుబన్' వజీహాకృతిమే ఇంకా ఈకవి పవిత్ర ప్రాయశ్చిత్తైన లైలా మజ్నూన్ గాథను 'లైలా మజ్నూన్' అను పేర నావిష్కరించెను.

గవ్వని అను నతడు 'తూతీనామ' యను కథలసంపుటి ప్రకటించెను. ఇది పాలవేకరి కదిరిపలి రచించిన కుకన ప్రతి కథల కనువాదము. శు. స. ప్రతి కథలు తెలుగులో చాల ప్రచారము పొందిన గ్రంథము ఇంకా ఈకవి 'బదీయూల్ జమాల్', 'నైపుల్ ముల్కు' అను కావ్యములను రచించెను.

'ఇబ్నీనిషాత్' కవి ప్రకృతి విర్ణనములలో నొకటైన వనవర్ణనపై ఒక గ్రంథమే రచించెను. దానిపేరు 'ఫూల్ బస్'.

గోల్కొండరాజుల పతనాంతరము బేరంగాబాద్ అధినేతయైన 'పలి' యను శుభ్రసిద్ధ రచయిత ఈ భాషను ఢిల్లీనగరమునకు తొనిపోయెను. అక్కడి ప్రజలు దీనిని 'ఉర్దూ' అని పిలిచిరి. నాటి నుండి 'ఉర్దూ' అన్న పేరు స్థిరపడెను.

అసవ్ బాహీలు ఆంధ్రుల ఆంధ్రభాషను మంటగలిపి ఉర్దూభాషను అందలమెక్కించిరిని చెప్పక తిప్పుడు మీర కాలంలో ఉద్యోగార్థులు, విద్యార్థులు, రాజప్రాపక మర్రించువారు, ఒకరేమిటి సర్దులు ఉర్దూభాషను నేర్చుకొనవలసిందే. వక్తిశు, ముఖేదార్లు పట్వార్లీలు ఉర్దూభాషను కడు చక్కగా మట్టాడేవారు. నేటికి కూడ నలభైవళ్ళు దాటిన వారంతా ఇంచుమించుగా అందరు ఉర్దూలో వ్యవహారములు నడుపగల సమర్థులే.

ప్రఖ్యాతిగన్న ఆంధ్ర మహాసభకు కార్యదర్శిగా పనిచేసి, ఆంధ్రోద్యమ

నిర్మాణ దోహదకారులలో నొకడని పేర్కొంచిన శ్రీ ముందుముల నరసింగరావు గారు 'రయ్యాత్' అను ఉర్దూపత్రిక నడిపిరి.

భండారు శ్రీనివాసరావుగారు 'రహనుమా', వెంకటలక్ష్మారెడ్డిగారు 'ముహిబ్బవత్' లక్ష్మీనారాయణగారు పరారె పత్రికలను నడిపిరి.

దోమకొండ సంస్థానాధీశులైన శ్రీరాజారామేశ్వరరావుగారు ఉర్దూ - హిందీ, హిందీ-ఉర్దూ డిక్షనరీలు తయారుచేసిన ఘనులు. వీరు భారతీయేతిహాసాలైన భారత రామాయణములను ఉర్దూ గద్యంలో ననువదించిరి. వీరికా 'ఉర్దూ సామెతల సంకలనం' అది గా.గల 25 గ్రంథములు రచించారు.

పక్ (పల్లెల్ల శ్రీనివాసరావు ?) బేతాబ్ బాద్ మిక్రీటరహితచక్రవర్తి) అను పేరుతో నవభారతనిర్మాత నైహూగారిని కీర్తించిన కవిత సుప్రసిద్ధము.

నేడు 'జాతీయసాహిత్య పరివత్' కార్యదర్శిగా పనిచేయు చున్న శ్రీ భండారు సదాశివరావుగారు 1970 లో 'ఉర్దూ కవుల కవితాసామగ్రి'ని గూర్చి గ్రంథరూపమున తెలిపెను.

ఆంధ్రుల సాహిత్య చరిత్రమును డా॥ జీనల్ సాజీదాతో కలిసి ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ ఉపాధ్యక్షులైన శ్రీ దేవులపల్లి రామసుబ్బారావుగారు 'తారీఖే తెలుగుత్తవ్' అనే పేర ఉర్దూ భాషీయులకు పరిచయము చేసెను.

డా॥ సి నారాయణరెడ్డి, దాశరథి ఉర్దూ భాషలోని సాబగుతను అనుకరించి తెలుగువారి కందించారు.

శ్రీ సువరం ప్రతాపరెడ్డిగారు ఉర్దూ భాషలో గొప్ప విద్వాంసులు. వీరు తెలుగు-ఉర్దూ మిశ్రతైలిలో గ్రామాధికారులపై నొక దండకమును రచించెను. అందు ఉర్దూ పదములకు తెలుగు ప్రత్యయములను జేర్చి సరికొత్త పదబంధములను సురవరంవారు సృష్టించిరి.

'ఏమి గ్రాచారమో రాను గాను, పట్వారి 'పోలీసు' 'పాట్టేలు' 'తాసీలు' దారంటరో, మొద్దుమీనంట', తాలూకు దారంట, కచ్చేరి బంట్రాతులంటా, 'అమీనుసాబు' యింకా 'తమానైనహా' ద్దార్లు' వస్తారు. బేగారివాన్ని 'ఒకడ్లావు' మంటారు, బచ్చాబు వానింట సోదా మసాలాలు పట్టిచ్చరమ్మంటు చెప్తారు. కోమల్లతో పీజిలట తప్పిందికాదయ్య. వాళ్ళిచ్చకుంటే 'దాఫేదార్లతో' గుర్తులాదాలె, పాట్టేళ్ళు పెట్టల్ మరీగుడ్లు తేవాలె. ఆలస్యమైతేను తుర్కాన 'చేదంట' గీదంట తిడ్డారు. 'మోజాలతో' యీపు వాయంగ కొడ్తారు. 'చుక్కాబు' తాగారె మా కగ్గిపెట్టండి అంటారు. మాచేత గాదంటే బర్తర్లు చేయిస్తామంటారు. తెదంటి యింత పోయిం చూ, దూపకూ చిట్టి రాయించ మంటేను, కోపించుకా మేక చేదంటే 'ఒచ్చాలఫంగంట' యేమేమి తిడ్డారు, యీ 'నాకరీ' మాకు చాలంటే మమ్మొంగ బెడ్తారు. మాలాగ ఎట్టిలు మోస్తే తమాషా తెలుస్తుంది 'కానూను' సత్కేది మమ్మల్ని పీడించదాన్గైన. అట్లయితే కానూనుమాకైతే యేమైన ఉందా మరిలేద చెప్పండి. లేదంటే యీ 'నాకరీ' మీర చేస్తాండి.

వ్యావహారిక భాషలో జా. పదులకు అతి దగ్గరైతిలో వ్రాయబడిన నైదండ కమునుచాలకరకు సంక్షిప్తీకరించి వ్రాసి నాను దండకముల్లోని ఉర్దూ పదములు గుర్తింపబడినవి.

ఉర్దూ సాహిత్య మున్నంతవరకు తన పేరును చిరస్థాయిగా ఉంచుకో గల్గిన కవి గాలీబ్ ఇతడు పద్య గద్యోభయ రచనలందు ప్రవీణుడు. ఉర్దూలో గజ శృంగ సాంప్రదాయమును నెలకొల్పెను. ఇతని గజశృంగ ఆంధ్రుల ఆస్థానకవి డా॥ దాశరథి 'గాలిబ్ గీతాలు' అను పేర ననువదించెను. ఉదాహరణ పూర్వక

సిద్ధాంత ప్రచారము, సుఖమార, గాంధీ ర్యమంతో భావవ్యక్తరణ 'గాలిట్ గీతాల్' లోని ముఖ్య విశేషములు ఇంకా దాశరథి మీర్, జఫర్ల కవితలను కొన్నింటిని తెలుగు చేసెను

నవ్యాంధ్ర ఉర్దూ కవులలో అహ్మద్ స్థానం చెరిగిపోనిది భాగ్యనగర నివాసియైన ఈ కవి 1961 లో చనిపోయెను ముసల్మానుల మతధర్మమైన నూఫీతత్వమును సరసరములలో జీర్ణించుకొని, దానినే రూబాయీల రూపమున కాగితముపైని పెట్టెను. ఈతని కవిత్యమతి నిరాడంబరమై చిన్న చిన్న పదములలో నుండి ఆతి క్లిష్ట వేదాంత రహస్యములను వెదజల్లుచుండును ప్రస్తుతము వరంగల్లు నుండి వెలువడుచున్న 'సాధన' మాస పత్రికకు సంపాదకుడుగా పనిజేయుచున్న శ్రీ సదాశివ అహ్మద్ కవి రూబాయీల ననువదించెను సదాశివ అనువాదము కూడ అహ్మద్ కవితవలెనే భావాన్వయ కార్య్య రహితముగా నుండును

ఎన్నో ఏళ్ళనుండి ఆంధ్రవిశ్వాసము లలో బూజుపట్టిపోయిన ప్రజాహృదయాలందు నూతనాశయములను రేకెత్తించిన కవి ఇక్బాల్ ఇతని కవితలను ఆచార్య రాయప్రోలు సుబ్బారావు తెనిగించిరి వీరి అనువాదము స్వేచ్ఛగా, వివరజాత్యకముగా, మూలమునకే పైరు గులు దిద్దు విధముగా నున్నది ఇక్బాల్ రచనలలో నొకదానికి రాయప్రోలు వారొసరిన అనువాద మిటు వ్రాసెదను

'అలంకర విందువేని ని జ మా డె ద బ్రాహ్మణవర్య! నీదు డేవళమున నున్న మూర్తుల ప్రభావ మభావమునందె చాల ప్రావణి కతాన, ద్వేషగుణ పాశము లబ్బెను నీకుగూడ, మాళిలల సమీపముండె మొలచెన్ గురుపీఠము నైత మావలన్.'

భావము మాత్రమే గ్రహించి నేను చేసిన అనువాదము కూడ పరికింపుడు

'పూజరీ! విను మలుగక, పోయె మహిమ ప్రాతదగుటచే గుడిలోని ప్రతిమకు, వారి నేర్ప ద్వేష మనూయయు నీకు, వారని వదిలితిని నేను, నీతి నే వదిలితివు'

ప్రప్రథమ ఉస్మానియా తెలుగు MA విద్యార్థియైన శ్రీ పల్లా దుర్గయ్య గారు డా॥ మొహిఉద్దీన్ ఖాదిరిగారు రచించిన గోలుకొండ కథల ననువదించిరి.

ఆంధ్రపితామహ మాడపాటి హను మంతరావుగారు ప్రేమచంద్ రచనలను తొలుదొలుత ఆంధికరించిరి ప్రేమచంద్ 'బడేఘర్ కీ భేటి' అను కథను వేమూరి ఆంజనేయశర్మగారు, 'కఫన్'ను 'పాడె బట్ట' అను పేర బెల్లంకొండ చంద్రమౌళి శాస్త్రిగారు మరియు వల్లభగారు అనువదించిరి.

ప్రఖ్యాతిగన్న ప్రేమచంద్ 'శేరుం బావు గోధుములు' కథ చావలి రామచంద్రారావుగారు కడు సమర్థతతో సన్నివేశకల్పనలలోను, పాత్రచిత్రీకరణ మందును తెలుగు దనమునకు భంగము రానీక మూలానుసారముగా తెనిగించెను. ఇంకా వీరు ప్రేమచంద్ పోటాపోటి, లాటరీ, ఆత్మారామ్ ప్రేరణ మున్నగు కథలను అనువదించిరి

లల్లన్ గారు 'మనస్తత్వ' మనుపేర ప్రేమచంద్ నాల్గవకథలను తెనిగించిరి ఇంకా విశ్వప్రసాద్ ఛాయేశ్వర్, సోమయాజులు మున్నగు ఆంధ్రులెందరో ప్రేమచంద్ సాహిత్యమును తెనిగించిరి

కృష్ణచందర్ గారి కథలను వేమూరి ఆంజనేయశర్మ జ్ఞానేంద్ర, చంద్రమౌళి శాస్త్రిగారు అనువదించిరి

చంద్రమౌళి శాస్త్రిగారు, ఆంజనేయ శర్మగారు రషీద్ జాహ్, అక్బర్ హుసేన్, ఇబ్రహీంజలీల్, సాదత్ హసన్, ముం తాజ్ గారలకథలను తెలుగువారి కందించిరి

భారత మాజీ హక్ష్ట్రపతి డా॥ జాకీర్ హుసేన్ ఆంగ్లమున ఇతడు నొసలినా

వేత్త, చిన్నారి బాలబాలికలను దృష్టి యందుంచుకొని 'అబ్బుఖాన్' మేకమరి 14 కథలు ఈ రూపంలో రచించిరి దీనిని ఆంజనేయశర్మగా రనువదించిరి.

శ్రీ పల్లపురెడ్డి బుచ్చారెడ్డి గారు 'ముక్తగీతిక' అనుపేర వివిధ ఉర్దూ పుల గజల్లను సరళ నుండరముగ తేటగీతిక లలో ననువదించినారు

శ్రీ కె.యస్ లక్ష్మారెడ్డిగారు 'జ్ఞాన పీఠ అవార్డ్' గ్రహీత ఫిరౌక్ గోరకపూరి గారి 'గులేనగ్న' అను కావ్యములోని గజల్లను తేటతెలుగులో గీతికలుగా ననువదించినారు.

"సాకి! తొణకెడు మధుపూర్ణ చపకమేడ స్మృతి చపకమాని పెదపుల సీత్యరింతు"

ఉర్దూలో మధుపాత్రిక తెచ్చు పడ తిని 'సాకి' యందుకు గతనాకులలో విరహి మధుపూర్ణ చపకమును గ్రోలి ఆనందించినాడు. కాని నేడు ఆస్థితి మృగ్యము పూర్వస్మృతులను కెమరువేసు కొనుచున్న ఆతని మనస్సీతికి దర్పణం పట్టినది ఈ ద్విపాద గీతం

శ్రీ కె.యస్ లక్ష్మారెడ్డిగారు గాలీబ్ గీతాలనుకూడ ననువదించినారు. దాశరథి గారు గాలీబ్ లో పూర్తిగా అంతర్లీనమై పోయి రచించారు. అందుకే అక్కడక్కడ కొన్ని ఎత్తెట్టుగా కనిస్తాయి. ఉదా॥

కుచ్ ఖటక్తా థా మేరే సీనేమె లేకిన్
ఆఖర్ జిస్ కో దిల్ కహే తే థే సో తీర్ కా

వైకానిక్లా ఏదో వత్తుమ్యనందు బాధింపడగ
హృదయమా! కాదు బాణంపు టినువ ముక్క (దాశరథి)

వత్తుములోనె యుండు హృదయము (గుండె) గుచ్చుకొవడమేమిటి? అది బాణంపు టినువ ముక్క

ఉద్ఘాటన ప్రదాయములలో నేవిధంగా నున్నను తెలుగు సంప్రదాయములకు దూరముగా నున్నది.

దీనినే శ్రీ కె. యస్ లక్ష్మారెడ్డిగారు కొలిదిగా మార్పులాసరించి ఈ విధముగా రచించారు.

గుండియ కలుక్కమని గ్రుచ్చు కొనుచునుండ ఏమొ యనుకొంటి మరుని శిలీమఖమ్మ ఇది బహుసమంజసముగా నున్నది.

మరియొకటి —

స్మృతిని ఏపాట లాధర మెదలినదియొ ముద్దులే ముద్దులార ! కేసిద్దురెల్ల (లక్ష్మారెడ్డి) ఎవతే అధరచక్రమును భావించినానో రేయి మది నెల్ల చుంబన శ్రీశి వెలనె (దాశరథి)

అధరమునకు చక్రమును ఉపమానము చేయుట తెలుగులో కవి సమయము కాదు. కాని దాశరథి నూతనత్వంకోసము ప్రయోగించాడు.

ఇది చాల చక్కని ప్రయోగము. పాటలాధర, పల్లవాధరలతో విసిగెత్తి పోయిన సాహిత్యపాంథులకు అధరచక్ర మొక చలివేండ్రము కాగలదు.

శ్రీ వీరుదరాజు రామరాజుగారు, డా॥ కె గోపాలకృష్ణారావుగారు ఉద్ఘాటన, తెలుగు - ఉర్దూ నిఘంటువుల తయారు చేశారు. శ్రీ గోపాలకృష్ణారావుగారు చక్కని ఉర్దూ విద్వాంసులు

వీరు “తెలుగుపై ఉర్దూ పాఠశీకముల ప్రభావము” అను చక్కటి విమర్శనాత్మకమైన గ్రంథమును రచించి ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ బహుమతిని గ్రహించారు.

మా తండ్రిగారైన శ్రీ వెం.దండరామేశ్వరరావుగారు కూడ ఉర్దూభాషా కోవిదులు వీరు ఇటీవలేనే ఖున్ లోని “నూరఫా లేపాహా”ను ఆంధ్రీకరించారు. ఇది “ఈశ్వరస్తుతి” అను శీర్షిక క్రింద 16-11-1979 సమాలోచనలో ప్రచురింపబడినది

తెలుగువారికి ఎక్కువగా ఉర్దూభాష రావడానికి ప్రధాన కారణం వారి పాఠ్యాంశాల్లో ఉర్దూ ఒక సబ్జెక్టు ఉండడమేనని చెప్పొచ్చును.

— * —

పాద పీఠికలు

1 “గోల్కొండ సుల్తానులు తెలుగువారు కారు” అని నన్ను విమర్శించారు కొందరు పండితులు. కాని వారు పాలించినది తెలుగు రాజ్యము. ఉర్దూ రాజభాషగా నున్నను తెలుగునకు సముచిత గౌరవమిచ్చి తెలుగుకావ్య కృతి భర్తలైనారు. అట్టి గోల్కొండ రాజులను తెలుగువారు కారనడం సమంజసంకాదు. అందుకే ఇక్కడ నేను వారిని తెలుగు వారినిగానే భావించి పేర్కొనడం జరిగినది

2. రాయప్రోలు వారి అనువాదము లోని ప్రథమ, ద్వితీయ పాదములు మూలము ననుసరించియున్నవి. కాని మూడవ పాదంలో “ద్వీపగుణ పారము లభ్యేను” అని వ్రాశారు. మూలంలో “మీ మూర్తులు నీకు ద్వేష భావములు నేర్పాయి” అని యున్నది. ‘అభ్యేను’ అనగా సహజంగా రావడమవుతుంది అంటేగాని ‘నేర్పుట’ ఎలా అవుతుంది? ఇది చివరిపాదంలో పూర్తిగా మూలాతిక్రమణం జరిగినది.

రాయప్రోలువారిని విమర్శించే స్థాయికి నేను చేరుకోలేదు. నాయీ మూర్ఖ సాహసాన్ని పెద్దలు మన్నిస్తారని వేడుకొనుచున్నాను

మూలంలో “దేవుడు” అని మాత్రమే యున్నది కాని వాయను వాదంలో హరి, హరుడు అని ప్రయోగించాను ఇది కేవలం చందస్సుకోసం మాత్రమే అంటేగాని శివకేశవులకు సంబంధించి కాదు విజ్ఞుల పరిశీలనార్థం మూలంకూడ పొందుపరిచెదను.

“సచే కహదూః ఏబ్రహమిన్ గర్తూ బురాహమానె లేరేసనమ్ కదోఁకే బుత్ హోగయే పురానె

అహ్మంసే బైర్ రఖ్నా తూవే బుతోసె నీఖా జంగోజదల్ సిఖాయా వాజ్ కోభి

ఖుదానే తంగ్ ఆక మైసె దీహోహరమ్ కో ఫోడా వాజ్ కా వాజ్ ఫోడా లేరే ఫసానే

(ఈ కవితను విడమర్చి వివరించి చెప్పిన శ్రీ కె. యస్ లక్ష్మారెడ్డి యమ్ ఏ గారికి కృతజ్ఞతలు)

అధార గ్రంథములు

1 తెలుగు - ఉత్తర భారత సాహిత్యములు - ఇరివెంటి కృష్ణమూర్తి & భీమసేన్ నిర్మల్

2 మనచరిత్ర - సంస్కృతి - 1960 OSM M A విద్యార్థుల ప్రచురణ.

3 తెలుగుపై ఉర్దూ పాఠశీకముల ప్రభావము - డా॥ కె గోపాలకృష్ణారావు.

4 గులేనగ్గా (కునుమ గీతాలు) గాలీబు గీతాలు - కె యస్. లక్ష్మారెడ్డి గారి ఆముద్రితానువాద కావ్యాలు.

5. గాలీబు గీతాలు - దాశరథి

6 సమాలోచన 16.11.79 సంచిక మరికొన్ని పుస్తకములు.

— శుభమ్ —

- దే వ యా ని *-*

(ఏ కాంకిక)

- శ్రీ పాలకోడేటి జగన్నాథరావు, ఎం. ఏ

సమయము ఉపమానము.

రంగమువెనుక : కుక్రాచార్యుని యాశ్రమము. వేదమంత్ర పఠనము సుస్వరమై యాశ్రమమంతట ప్రతిధ్వనించుచుండును. జీడిబిలి పలుకులతో నాశ్రమ తరుకాఖలపై నుండి చిలుకలు వటువుల వేదమంత్ర స్వరములకు క్రుతికలుపుచుండును తరువులపై గల వివిధ పక్షి జాతులు రొద చేయుచుండును.

రంగము కుక్రని యాశ్రమ వీటిర ప్రాంతాణము. అందు దేవయాని యుమ్మని మ్రోయుచు వ్రాలు తుమ్మెదలను వామ హస్తముతో ఒక్కొక్కరముగా అడలించుచు ఏకాగ్రచిత్తయై మందార మాలను కట్టుచుండును.

(కచుడు విసితుడై ప్రవేశించును)

కచుడు చెల్లీ! ఆజ్ఞ నొసగుము నీ సోదరు డిదే వేది యున్నాడు:

దేవయాని (ఆశ్చర్యముగ) తేనికి?

క దేవలోకమునకు పోవుటకు.

దే : (ప్రశ్నార్థకముగ) అంత తొందర యేల?

క అధికత విద్యాపూర్ణుడైనగు నన్ను దేవలోకము అట్టులు చాచి పిలుచుచున్నది.

దే : (చేతనముతో) అట్లని యీ దేవయానిని విడిచి పోయెద నందువా?

క (విచారముతో) సోదరీ! నిన్ను వీడి వెడలిపోవుటకు నావను విచారిముగ నున్నది కాని విద్యార్థిని వచ్చిన కేసు విద్యాభ్యాసానంతరము కూడ నిందుండ దగునా? కావున నేను దివికి పోవక తప్పదు

దే కాదు దేవతాచార్య పుత్రా! లబ్ధ సంజీవనీ విద్యా గర్వితుండవై నాకిచ్చట నేమి పని యని నన్నును ఈతి సోపనమును వీడి వెడలి పోదలంచితివి కదూ కాని నిన్ను నిడలేక నావలె ఈ తపోవనము యజ్ఞ సూపంబుల నెపంబున గరహ దుఃఖమును ప్రకటించుచున్నది. అదిగో చూడుము.

క (న్నేచాన్నిగ్ధమున కంఠముతో) ఆచార్యపుత్రీ! స్నేహస్నిగ్ధములైన నీహృదయ భావములను గ్రహింప లేనంతటి విరస హృదయుడను గాను. కాని దశ శతవర్షములు గురు కుక్రూష గావించి సకల విద్యలతోపాటు ఆపూర్వ సంజీవనీ విద్యచే శోభితుండయిన తమ విడ్డను ఇన్నాళ్ళకు మక్కువతో అప్పున చేర్చుకొనగలుగు భాగ్యము నుపాసించు నీ సమయమున ఉత్సుల్ల హృదయారవిందులయి చూచుచున్న నా తల్లిదండ్రు లరుగో చూడుము. నే నిక్కడనే యుండి వారి కాకాభంగమును కలిగింపు మందువా? తమ యాచార్య పుత్రుని రాకకై యంతకాలము నిరీక్షించుచునే దానందాతి శయముతో ఆహ్వానించుచున్న దేవతలరుగో చూడుము. దుందుభి ధ్వనులచే నన్ను వేగముగా రమ్మని హెచ్చరించు న్నారు వినుము.

దే (నిర్లక్ష్యముగా) వినుచున్నాను కాని 'జాతివైరము వలన రాక్షసులచే మరణించిన మీ కమకు ఇక్కడ లేదు అమోఘ సంజీవనీ విద్యాశోభితుండగు కుక్రనిచే పుష్టినితుడైన కచుడు మా విడ్డ. అత డింక మీ దివికి రాదు' అనుచు తపోవనము వేదధ్వనుల నెపంబున నిర్జలలక్ష సమాధాన మిచ్చుచున్నది వినుటకులేదా? కావున నీవిందు నిగ్భయముగా నుండవచ్చును

క (కంఠమున వెడలిపోవతయ్యునను తొందరను ధ్వనింప జేయుచు) గురుపుత్రీ! అట్లనకుము. విద్యాభ్యాసానంతరము గురుకులములో విద్యార్థి యుండరాదుకదా అందు కని విబుధుడవైన నీవు ప్రాపంచిక బంధనములను పెంచుకొనక విడివడి దేవలోకమునకు రమ్మనుచు నందన మందార పారి జాతాది దివ్యకల్పవృక్షములు తమ కాళాగ్రములచే సైగలు చేయుచు పిలుచుచున్నవి కావున నన్ను నివారింపవలయు

దే ఆపూర్వ సంభాషణచిజా! దేవతలయైనను జగ్గు రాహిత్యమునకై కర్మ భూమియయిన యీ భారత భూమిపై జన్మింపక తప్పదు. ఇహపరార్థములు ఈ భూమిపై తక్కు మతీయే లోకమునంగను కూడ సాన్యములు కావు కావున నీ వింజే యుండి ఇహపరార్థములను సాధించుకొనుము.

క (సంభ్రమముతో) ఆచార్యపుత్రీ! నీనన్నమాటలు ..

దే (వెంటనే అందుకొని) సత్యములే అయినను నేను దేవలోకమునకే పోయెద నందువు అంతియేనా? గురస హృదయా! నీ విరహమును సహింపలేని నా హృదయము వోలె తుతపోవన భూమి యంతయు ఉపమానాదుల కాంతలతో రాగరంజితమై యెంత కుస్మిగ్ధ మగుచున్నదో చూడుము. ఇకనైనను ఈ దేవయాని కోరిక మన్నింపు మని

అదిగో! వనలక్ష్మి కేబుల్స్ వల సెపయన ప్రార్థించుచున్నది. కాని క్షణమునకే పోయెక నన్న నీ మరముఁ జూచి తపో వనలక్ష్మి గాలికిరాలు పంటటకుల సెపయన కన్నీళ్ళను విడుచుచున్నది. వీని నన్నింటిని జూచియు నీ మనసు కరగుట లేదా?

క (కంఠమున దేవయానిని అంగీకరింప జేయుటకై మార్దవమును ధ్వనింపఁజేయును) లేకేమి సోదరి! ముక్కుటి దేవతల కధిశ్వరుడైన యింద్రుడు సహస్ర శక్తములతో నాకై నిరీక్షించుచున్నాడు.

దే సమస్త రాక్షసాధిశ్వరుల కిరీట కోటి మాణిక్య కాంతులు ప్రతిబింబించు చరణ యుగళు మయూఖ రేఖా విలాసుండగు శుక్రని యచుగు పుత్రి దేవయానియు శత సహస్ర ప్రణయ మకోనేశములతో సంతతము నీ పొందు కొనకై వీక్షించుచున్నది

క కాదు సోదరి! దేవత లెల్లరు నా రాకకై యెదురు చూచి యనిమిషు లయి! ఇంక నన్ను నివారింపకుము

దే (సోత్కంఠముగ) నిజము నిజము నీవుపోయి వారి యనిమిషత్వమునకు భంగము కలిగింపకుము నీవించే యుండి తృప్తిను పునుషార్థవంతుడవు కమ్ము

క (ఆశ్చర్యముతో ఆత్మగతమున) ఏమి!! ఈనాడు దేవయాని మాటలు వివరీతభావ గర్భితములుగా నున్నవి (ప్రకాశముగ) దేశికాగ్రణితనయా! ఇంక నీ ప్రతిభావణము లను వీడి నాకనుజ్ఞ నిమ్మ నాకై త్రిదివ మంతయు స్వాగత మిచ్చుటకై నందన మందార పారిజాతాది పుష్పమాలలను చేబూని నిరీక్షించుచున్నది

దే (శరమువంచి) ఈ చరణ దానియు తన హృదయనందన మందార పుష్ప మాలాహస్తయై నీ కంఠము నలంకరించుటకై వేచియున్నది. మన్నించి అనుగ్రహించుము ఆర్య పుత్రా!

క (సంభ్రమముతో) ఆ! ఏమంటివి సహోదరీ! చరణ దాని ననియా?

దే (నిగ్గు నభినయించుచు) అవును అనుగ్రహించుము

క (సంభ్రమముతో) సోదరి! ఏమి నీ వివరీత ప్రతిభావణము! నీవే మాటలాడుచుంటివా? లేక నేనే కలగనుచుంటివా? ఆచార్య పుత్రీ! విద్యాలయము ఒక విద్యావతుంబును, అందలి అధ్యాపకుడు ప్రత్యక్షముయిన పితృమూర్తియే. అయినకు తన శిష్యులందరు పుత్రతలులే. కావున అయిన శిష్యులు పరస్పరము బ్రాతృతులులు. అందుచే గురుపుత్రి

వయిన నీవు నాకు సోదరి కగుదువు ఆదియునుగాక అనూయా పరులయిన రాక్షసులు నన్ను ముహూర్త వధింపగ కనికరించి తండ్రిచే పునర్జీవిమనిఁ జేయించి ప్రాణదానము చేసితివి కాన నాకు తల్లి కగుచువు. కావున మన పవిత్ర భ్రాతృభావమును శృంగార దూషితము గావించకుము.

దే భావనాగతమయిన వావి వరుసలు కేవలము కల్పిత తములు అనురాగ హృదయుల మధ్య వానికి తావు లేదు. ఆయిన మన మిరువురము ఏకోదరులము కాము కదా?

క (కోపముతో) రాక్షసాచార్య పుత్రీ! ఇంక నీ విపరీత ప్రతిభావణములు చాలింపుము. నీవుమ చెప్పినది యాట విటల లక్షణము భావనా గతమయిన వావివరుసలే ఆటవిక స్థితులలోనున్న స్త్రీ పురుషుల కామ తీవ్రతకు సంకలలు చేసి నాగరకులుగా దీప్తిదీపింపి కావున నాగరక సంఘమున కామ సంబంధమైన పకువాంఛ తొలగి ప్రకాంత స్థితి యేర్పడినది ఆ భావన వలన నే పరస్త్రీ లందరు మాతృమూర్తులుగా ఆదరింపబడుచున్నారు అది యట్లుండనిమ్ము మనమిరువురము ఏకోదరులము కా మును మాట గత్యుదారము. నీతండ్రి యుదరమునందు భస్మీ భూతుడనై యుండగా ఆతని సంతకనీ విద్యాప్రభావమును పునర్జీవితుడనై యాతని యుదరముననుండి వెలువడిన నేను నీకు ఏకోదరుడనుగాక ఏమగుదును?

దే (నిర్లక్ష్యముగ) బృహస్పతినందనా! నీ పేరువాదము విరాగులు, నీరసహృదయులు చెప్పకొని తృప్తిపడునట్టిది మాత్రమే కాని దానిని ప్రణయ మనస్కులు - సరస హృదయులు కల నైన స్మరింపరు సుమా.

క (ఆత్మగతమున) బౌరా! ఈ దేవయాని వికండవాదమునకు దిగుచున్నదే ఈ మెకు కనువిప్పును కల్గించు పెట్టు? ఈ మెను యుక్తిచేతనే జ్ఞానమార్గమునకు మరలించెదను.

(ప్రకాశముగ) నీతిశాస్త్ర ప్రణేతృతనయా! నీకున్న ప్రణయమనస్కులు, సరసహృదయులు, పరస్పరము అనురాగ బద్ధులయినపుడు కదా వారిమధ్య వావివరుసలు లేక పోవుట?

దే అవును

క ఆయిన నంకొకరు విరక్త హృదయు లయినచో?

దే నీ వేదాంతమును వల్లించుకొందురు

క అట్లయిన నీయం దమరక్తుడను కా ననువిషయము నా మాటలకు బట్టి అర్థమగుటలేదా? కావున నాకు దయతో సెలవిమ్ము సర్వలోకమునకు పోయెదను.

దే (పరికిలనగా జూచుచు) ఏమచుచుంటివి? నన్ను ప్రేమింపలే దనియా? నారీ జనమనోవశికరణవచో నిపుణా! నన్ను నా ప్రేమను పరీక్షించుటకు పలుకు ఈ మాటలు చాలింపుము ఒకమాట నడిగెదను చెప్పుము. నిజముగా నా యందు నీవు విరక్తదవయనచో వనములలో నీకు కనబడిన ప్రతిభున్నమును తెచ్చి అపురూపముగా వర్ణించుచు వీలనాకు బహుకరించెడి వాడవు?

క స్త్రీలు వూలనిన వేడుక పడుదురు కావున

దే అయిన నేను కొరకయే తెచ్చియిచ్చునంత యవసర మేమి వచ్చినది? అది యటుండనిమ్ము. కారద రాత్రులలో వేణుమతీ నదీ తీరమున పోకచూకుల చీకట్లలో కూర్చుండి ఉత్కుంతరంగములపై శరజ్యోత్స్నలతళ్ల తల్లలను చూచుచు ఏకాగ్ర చిత్తనైయున్న నాకడకు వీర్లివోలె వెనుకనుండి వచ్చి ఆనంద పారవశ్యమున అర్ధనిమిలిత-నేత్రములతో నన్ను జూచుచు దేవగాంధర్వము నేల యాలపించితివి??

క దేవగాంధర్వమును నీకును నేర్పవలయు నని.

దే (సస్మితముగ) అందుకొఱకే కాబోలు పాపము నీవు దివినుండి భువికి విద్యార్థివై వచ్చితివి మఱి యీ మాటల కేమి చెప్పుదువు? నీరెండలో సాయంగము జుమున కలాసారము తపోవన వృక్షములకు నీరు పోవుచున్న నన్ను జూచి యపుడే వనమునుండి హామ ధేనువులను తోలుకొనివచ్చుటచే మిగుల బడలిక చెందియు; మడియ కటిస్యస్తబాహులతా పరివేష్టిత భుటంబును గైకొని నీరుపోయి నెపంబున మడియ బాహులతా పరిష్కంఠ గుఱంబును తద్భుటంబునకు దూరంబు చేసి నీవే యేల గ్రహించితివి?

క (చిరుకోపముతో) కుమారీ! నేను నీయందు సోదరీ భావముతో చేసిన పనులన్నింటిని రాగముతో చేసినదిగా భ్రమించి నీకు నీవే మోసపడితివి. కావున 'కామీ స్వతాం పశ్యతి' అను పెద్దలమాట నీ యెడల సార్థక మయినది, ఇందు నా దోష మేమియును లేదు.

దే (సాధిక్షేపముగ) కోపముతో బెనెను. శక్రపతాచార్యపుత్రా! నీ కుమ్మరి ప్రియములను నమ్మి నేనును నీ నక్క విషయములను జూచి నా తండ్రియు నిజముగా మోస పోయితిమి.

ఏమి నీ వాక్చతురత!! నేనే మోసపడితి ననుచుంటివా? అయిన నేనడుగు ప్రశ్నలకు సమాధానమును చెప్పుము.

ముకుళిత హస్తగత రత్నము కాంతి కేఖలను వెదజల్లుటలు నీ హృదయము ప్రణయ కాంతులను అవిష్కరించి ఎన్ని సార్లు మడియ ముఖమున ఆనంద కేఖలను అంకురింపజేయలేదు?

ఆ సమయమున నా యధోస్తముపై హృదయ రాగము రంజిల్లి విరిసిన నుందర దరహాసములను గాంచి నీ మో మెన్ని మారును ప్రభుల్ల సహస్ర దళ పుండరీకము కాలేదు?

త్యదీయ మనోభావము కెఱింగిన నేను బిడియంబున తటాలున లేచి సమీప తానినంజముల మాటునకు పోవుచుండగ నా మేని వస్తులకు జూచుచు పరవశుడవై యున్న సమయమున 'శిష్యా! ఎక్కడుంటివి? ఇటురా!' అని పిలుచు నా తడ్రది మాటలను విని ఉలిక్కిపడి తెచ్చుకోలు గాంభీర్యమును ముఖమున కతికించుకొని నా తండ్రి కన్న మారులు దొరకిపోలేదు? మఱి

క (ఆవేశముతో) చాలింపుము నీ భ్రాంతిమంతములయిన మాటలు ప్రేమ పిచ్చిలోపడి వాత్సల్యపూర్ణము లయిన నా పనులన్నియు ప్రేమి చేప్టలని భ్రాంతిపడి నీవొక స్వప్న లోకమును సృజించుకొంటివి. ఇంక నైనను నీ వా స్వప్నము నుండి జాగ్రదవస్థకు రమ్ము.

దే నిగూఢహృదయా! ఇంకను నీవు పరీక్షావాక్యములచే నన్ను ఏల బాధించెదవు? దయతో నా యందు నుముఖుడవై నన్ను ధాంగిగా కరగ్రహణము గావింపుము

ఉ॥ నీవును బ్రహ్మచారివి

నీకుడ వేయను కన్యకన్ మహీ

దేవ కలావతంస! రవి

తేజ! వివాహము నీకు నాకు మున్

భావజ శక్తి యైన యది

పన్నుగ నన్ను పరిగ్రహించి నం

జీవని తోడ కుట్రదయః

జేయుము నాకు ప్రియంబు నీ యెడన్.

(అనుచు చేతిలోని మందార దామమును కనుని కంఠమున వేయబోవును.)

క (రెండు హస్తములతో దేవయానిని వారించుచు సోదరీ! ఏమి యీ అత్యాచారము, మతిభ్రమించినదాయెమి? (అత్యంతమున) హా! హతఃధీ! ఈ సమయమున నేనేమి చేయవలయును? ఇంక కొంచెము సమయ మింజే యున్నచో ఈ దేవయాని ఏమి యత్యాచారము చేయువో! వెంటనే యిందుండి నిష్క్రమించెదను (ప్రకాశముగ) దేవయా!

నీకిది తగదు నాకుందు విరక్తురాలవు కమ్ము నన్ను మరచి పొమ్ము ఇదే వెడలిపోవు చున్నాను ఇంక సెలవు.

(కచుడు నిష్క్రమింపఁ బోవును)

దే (కోపావేశముతో) కాష్ట కుద్యాశ్శ సన్నిభ హృదయా! వికసిత ప్రణయ హృదయారవింద క్రకచా! కచా! పారిపోవుటకు ఉద్యమించుచుంటివే? ఎంతచక్కని నీరసమయిన యూహా కల్గినది వనిత తనంత తాళలచికచ్చి తన హృదయ ప్రణయ మధువును గ్రోలుమని యొక పురుషున కర్పించుటయన్న నాపురుషుడు ఏ - డో తాను బహుసహస్ర సహస్ర వర్షములు ప్రేమారాధన చేసి సాధించితి పః ఫల మని భావింపవలె నని ఎఱుంగని యవికలిసి అట్టి నీకు నా హృదయము నర్పించి నేనే యవివేకిని నయితిని

త అందులకే యిప్పుడయినను వివేక మార్గమున పయి నింపుము

దే తప్పక పయనింతును వినుము. ఏఱును దాటుటకై వచ్చిన పాంథు డొకడు నావికని మర్యాదతో ఓడమల్లయ్య అని పిలిచెనట. ఆమూలలోని కుమ్మ ప్రేయమునకు ఉచ్చి పోయి నావిక డా పాంథుని ఏఱుదాటించి ప్రతిఫలమును కోరగా బోడిమల్లయ్య పోవయ్యా అని జూరకొనె నట. ఆ పాంథునివలె నీవును ఇంతకాలము నాకు కుమ్మ ప్రేయములు చెప్పి సంజీవనీ విద్య లభించిన పిమ్మట ఈనాడు నాకు కూన్య హస్తములను చూపి పోవుచున్నావు.

నన్ను మోసగించి సంగ్రహించుకొని పోవుచున్న సంజీ వనీ విద్యను నీకు దక్కనిట్లునా? ఓ నారీజన మనోహరతా! కచా! నీకు సంజీవనీ విద్య ప్రయోగ దశయందు నిష్ఫల మగునుగాక. ఆమోఘ వదస్క యగు ఈ దేవయాని కాపము అప్రతిహతముగా చెల్లునుగాక

క (ఆత్మగతమున) బేర! ఈ దేవయాని యెంతటి శ్రూర కాళమును నిచ్చినది దశశత వర్షములు గురు కుశ్రూప గావించి పలుమారులు రాక్షసులచే హతుండనగుచు పునర్జీవితుడ నయి సంపాదించిన విద్యాధనము ఒక్కక్షణ మున దేవయాని కాపానలమున దగముయిపోయినదే? ఏమి యీ విధివైపరీత్యము? ఇప్పుడు నేను వివేకముతో వర్తించుట యుక్తము.

(ప్రకాశముగా) చెల్లీ! దేవయానీ! భగ్నమశోరభాగ్నిపై లేచిన నివురువంటి నీ కాపమువలన క్రమముగా నీకోపాగ్ని చల్లారును గాక. ఇంక నీ హృదయమున పవిత్రభావము లుదయించును గాక!

చెల్లీ! నీ యన్నను అల్పవచస్కునిగా తలంపకుము. వినుము. నీవు పలికినట్లు సంజీవనీ విద్య నాకు ప్రయోగ కాల మున నిష్ఫలమే యగును గాక కాని నాచే నుపదేశమును పొందినవారికి మాత్రము ప్రయోగ కాలమున ఆమోఘమై సఫలమగును కాక

నీతి కాస్త్రాచార్య తనయా! కామాతురడై యిట్లు నీతి బాహ్యమైన పనికి పూనితివి కావున బ్రాహ్మణుడు నిన్ను వివాహ మాడకుండును గాక.

(అనుచు కచుడు నిష్క్రమింపబోవున ఇంతలో కుశ్రుడు తెరలోనుండి బయటకు వచ్చును.)

క (కుశ్రుని గాంచి సంభ్రమతో) ఆచార్యదేవులకు నమ స్కారములు.

కు (వాత్సల్యముతో) కుమారా! ఆశీర్వాదములు. ఆమోఘ సంజీవనీ విద్యాశోభితుండ వగు నీ ప్రయోగ మార్గ ములు మరల రాక్షస దూషితములు కావు కదా యని శంకించి దివ్య దృష్టిచే జరిగినదంతయు చూచుచు వింటిని. బృహస్పతి తనయా! నీ ధర్మనిష్ఠ ప్రశంసనీయము. అది సర్వ విద్యార్థులకు అదర్శప్రాయమై ఆచంద్రతారార్కము వెలయును గాక

నీతి బాహ్యమయిన దేవయాని ప్రవర్తనకు నీవిచ్చిన కాపము సముచితమే. పుత్రా! ఇంక నీ మార్గములు కుభప్రద ములు కాగలవు నుఖముగా దేవలోకమునకు పొమ్ము.

క (వినయ వినమితగాత్తుడై) ఆచార్యదేవా! కృతజ్ఞుడను. మీ కివే నా సహస్రాభివందనములు

శ్లో॥ గురుర్బ్రహ్మ గురు రిష్టః గురు దేవో మహేశ్వరః
గురుస్సాక్షాత్ పరం బ్రహ్మ తస్మై శ్రీ గురవే నమః.

కు తథాస్తు (ఆకాశముపైకి చూచుచు) అదిగో దేవ విమానము. చీకై యరుదెంచుచున్నది. త్వరపడుము.

క గురుదేవా! ఇంక సెలవు చెల్లీ! దివికి పోవుచున్నాను ప్రసన్నురాలవు కమ్ము

(కచుడు నిష్క్రమించును)

తెరపడును.

జానపదుల ప్రణయం

— శ్రీ కె. వి. రమణారావు ఎం. ఏ.

(గత సంచిక తరువాయి)

మలొకపడుచు ఈమెకు మొగుడింటి దగ్గరే ఉన్నాడు కాని పగలంతా కష్టపడి పొలంపనిచేసి రావడంవల్ల రావడంతోనే పీకదాకా మెక్కి వంభకర్లుడి వారసు డయిపోతాడు. పాప మీమె ఏలేవో ఆగులపెట్టుకుంది. కాని మొగుడో ఈలోకంలో లేడనే చెప్పాలి. అప్పుడామె ఏమంటుందో చూడండి :

‘ఓరి మొగుడా

ఒర్యూరి మొగుడా

నాయేలిపడ్డ

పాటుచూడు ||ఓరి మొగుడా||

నీవు దయగల

మొగుడవైతే

నేను చిత్రమైన

చీరగట్టి

నేను రత్నమయిన

రయికతోడగి

కాబుకెల్లకు

కమతలాగున్నాను

మెట్టెట్లకు

బొమ్మలాగున్నాను...

ఎన్నైనా చెప్పకోనీ...అతడు

లేస్తాడా ?

మరొక ప్రియు డేమంటున్నాడో చూడండి.

‘చింతాపపళ్ళదాన చింతారేపల్లదాన
చెంతాకూకుంటేను చింతలన్నీపోతాయె
‘సన్నా సన్నానిదాన సన్నాని

కురులదాన

... ..

ఎర్రయెర్రానిదాన ఎత్తూ పిత్తాలదాన...

మొదలైన అంగాంగ వర్ణనలతో ప్రారంభమై ఎలా ముగింపుచేస్తున్నాడో...

‘చక్కనిగుంటా ! గరసనుకూచుంటా
ఏతంటా లేకపోలే నాయెంటు రాయె’

అతనితో వచ్చేస్తే నేలి మిరాయి
కొనిపెట్టి, అంతకంటే తీపి కబుర్లు
చెబితూ సిత్రాలు నూపెడతాడట. అదీ ఆమె ఇష్టపడితేనే రమ్యంటున్నాడు. బలవంతం చేస్తే ప్రేమకు పొందలే నని ఆజానపద ప్రియుడికి తెలియదా ?

జానపదులు అలంకారాలు, ఆడంబరాలపై మక్కువ చూపెట్టరు వారు కృత్రిమమైన అలంకారాలు కోరు. స్వాభావికమైన అందానికే ప్రాధాన్యమిస్తారు. సహజసిద్ధమైన అందము గల ప్రేయసి దొరికితే ఆమెను వదలనేవదలనంటున్నా డీ ప్రియుడు .

‘ఓచిన్నదానా విడువనే చెంగు

ఓచిన్నదానా వదలనే కొంగు ||ఓ||

బందారు చిన్నదాన బాబాబందూలదాన

బాబాబందూలమీద మోక్షేలలేదే ||ఓ||

గుంటూరుచిన్నదాన గుళ్ళపేరులదాన

గుళ్ళపేరులమీద కళ్ళూపోలేదే ||ఓ||

కాకినాడచిన్నదాన కాసులకంటెలదాన

కాసులకంటెలమీద కాంతేల లేదే ||ఓ||

నల్లానల్లనిదాన నడుమూసన్ననిదాన

తళుకూ సేపలమల్లె కలుకూ నూపులదానా

నిన్నూనూ సేమనకు నిలువకున్నాదోలే||ఓ||

తనకు బాబాబందలమీదగాని, గుళ్ళపేరులమీద గాని, కాసులకంటెలమీదగాని, అవి ధరించిన వాళ్ళమీదగాని,

మోజాలేదట నల్లదైనా నడుము సన్నగావుండి తళుకుసేపలమల్లె కలుకు నూపులుంటే చాలట ఆమె చెంగు వదలడట.

ఒకామెను తన ప్రాణనాథుడూచి నవ్వాడట. ఎందుకో తెలుసా... ఆమె నల్లదనిఅట... రంగులో ఏముంది రంజా అంటుందీ నూదరి. అందుకు కొన్ని ఉపపత్తులు చూపిస్తుంది. అయినా అందరిదీ ఒకటే రుచి కాదుగా...

‘నన్ను జూచి నవ్వబోకురో !

ఓ ప్రాణనాథా

నన్నుజూచి నవ్వబోకురో !

నల్లనల్లనిదాన నని నన్నుజూచి నవ్వబోకు నల్లరేగడ దున్ని చల్లితే

తెల్లజొన్నలు వండలేదా’

నల్లరేగడిభూమిలో తెల్లజొన్నలు బాగుగా పండుతాయి కదా ! కాబట్టి రంగుతో పని లేదు. సరసంలో నీకు తక్కువకాను అంటుంది... ఈ పాట విన్న తరువాతకూడ నవ్వుతాడా ప్రాణనాథుడు. అతని గురించి ఎంత చక్కని కమ్మని వంట చేసిందో.

‘బావ బావ సరసయ్యబావ

బాతుగుడ్డూ-లాండేను బావ

బల్లమీదపెట్టేను బావ

ఊదకూడు వండేను

ఊట్టిమీద పెట్టేను

ఎండుగడ్డి కెల్లకుబావ

ఎండలంట తిరగకు బావ...

ఊదకూడు, బాతుగుడ్డూలూ వండిందట. ప్రియుడి ఆరోగ్యం బాగ్రత్తగా చూసుకోమంటుంది. చెడు తిరుగుస్సు తిరగొద్దంటుంది.

తన బావ కష్టపడినందుకు ఒక మరదలు పిల్ల ఎంతగా బాధపడుతుందో చూడండి. పాప మీమె నెనరు ఓదార్చగలరు.

‘శుక్రవారం సంతలోన

బావయ్యో! బావయ్యో!
చుట్టుమీద తొక్కినావు
నువు తొక్కినందుకేడలేదు
నీకాలు బాదకేడ్చాను
ఆదివారం సంతలోన
అంపిఅంది గుడ్డినావు
నువ్వుగుడ్డినందుకేడ్చలేదు
నీగుత్తిసోపి కేడ్చాను
బుధవారం సంతలోన
బుద్ధంట్టుకు కిరీసేవు
నువ్వుకిరీసేనందుకేడలేదు
నీపంటి బాధకేడ్చాను

ఇచట ఈమె బాధకు కారణాలు .
ఎంతైనా జాణకదా !

ఇక ప్రసిద్ధిపొందిన జానపద - జంట
లను కొందరిని తెలుసుకుందాము. ‘వెంకయ్య-చంద్రయ్య’లు ఒకజంట. వీరు ప్రేమకరుణల ప్రతిరూపాలు వెంకయ్య హరిజనుడు చంద్రయ్య కాపుసమయ సంఘానికి భయపడి వీరి క్రయసామ్రాజ్యాన్ని గోదావరి ఒడ్డున స్థాపించు కున్నాడు. వెంకయ్య చంద్రయ్యకు అనేక విధాలుగా నచ్చచెప్పి తనతో రావద్దంటాడు

‘మోలాణ్ణి పెళ్ళాడై మరియడపోతాది
మాట్లాడ- కూరకొనే చంద్రయ్య’
అయినా వెంకయ్యమాటను విననని
వెండికెత్తి

‘మంచిమనస్తేను మోలాడిమాటేల
కులమెన్ను- కొలేదరో వెంకయ్య
గుణమునే చూకానరో వెంకయ్య.’
మరలా నచ్చచెప్పి ప్రయత్నిస్తున్నాడు
వెంకయ్య

‘నిన్ను పెళ్లాడితే నీజీవనీయరు నన్ను
కులము తక్కువనీ కొట్టవస్తుందా’
అన్నది. వెంకయ్యలేకుండా బ్రతకలే
నంటుంది

‘చాటుచాటున మనముసరసమాడుతుంటే
ఏసోరూ పొక్కుండదే చంద్రయ్య
ఏపోరు పొక్కుండదే చంద్రయ్య .’

అంటూ గోదావరి ఒడ్డున నాడుతూ
సారు ఆశ్రమికులు వివాహానికై కలం
గోత్రంగాని ప్రేమకి కాదుగా .

‘ఇద్దరముః లిసి ఏకముగ నంటేను, ఏడు
లోకాలు మనకాడనే అంటాయి.
ఎక్కడికికెళ్ళవద్దే చంద్రయ్య, ఇక్కడనే
ఉండి పోదామే చంద్రయ్య’

అంటూ ఆంధ్రదేశపు నలుమూలల
ఆందరితోట వీరు జీవనం గావిస్తున్నారు

‘కొయ్యోడు - చిట్టయ్య’ మరోజంట
వీళ్ళెప్పుడూ చీటికిమాటికి కొట్టుకొంటూ
తిట్టుకొంటూ వుంటారు. ఆక్షణమే తిట్టు
కుంటారు. ఆ మరుక్షణమే కలిసిపోతారు
ఇది వీళ్ళ వరస

‘చీటికిమాటికి చిట్టయ్యగోటే
నువ్వు చీపురుదెబ్బలు తింటవురో రయ్యో
కొయ్యోడ!

మాటిమాటికి కొయ్యోడంటే
నువ్వు మడత తాపులు తింటావో లయ్యో
చిట్టయ్య’

ఎందుకోసురి ‘చిట్టయ్య’ ‘కొయ్యోడు’
అని పిలిపించుకోవానికి జంట యిష్ట
పడదు కొయ్యోడి కితరస్త్రీలతో సం
బంధ ముందికాబోలు చిట్టయ్య ఏమంటుందో చూడండి

‘వాడిపెళ్ళం సూరక త్తంటా
ఎదిగినపిల్లను యింట్లోబెట్టి
చిల్లరమాటలాడవరో రయ్యో
కొయ్యోడ...’

నిజంగా కొయ్యోడి కా అలవాటుందో..’ లేక చిట్టయ్య ఆతని మీద అనుమానపడుతుందో..!! ఎలా దెబ్బలాడుకున్నా చక్కనిజంట వీళ్ళు. దెబ్బలాడుకోవడం ప్రణయంలో ఒక సరదాకదా !!

మరోజంట ‘నారాయణయ్య-నాయుడు బావ’ ఎందుకో నాయుడు బావ కీదేశం పడలేదు నారాయణయ్యతో రంగూన్ వెళ్ళిపోదామంటాడు కాని నారాయణయ్య రంగూన్ వెళ్ళడానికి కిష్టపడదు. ఈజంట తీరిది.

‘రంగ మెల్లిపోదామే నారాయణయ్య
మోటారుబండెక్కి, వాటమూగ

దిరుగుదామ
నాటకాలకెల్లాము, బూటకా తివిగాదు
నీయిట్ట మొచ్చినట్టు నే యెప్పుడుంటాను
.. .. .

శుక్రవారంనాడు బయల్దెల్లు ఓడలో
పోదాం తయారుగుండు నీ వెట్ట నూడనట్ల
సోకులెన్నో చూపుతాను.’

శుక్రవారా లలాగే వెళ్ళి పోత
న్నాయి కాని నారాయణయ్య కదలే
లేదు. ఆంధ్రదేశముపై మక్కువ గల
నారాయణయ్య. పరాయిదేశమంటే ఇష్ట
పడతాడునాయుడుబావ. కాని రంగూన్
వెళ్ళలేక పోయాడు నాయుడుబావ
అవును మరి నారాయణయ్యను వదిలి తె
నెలా ఉండగలడు.

చెప్పకొంటూపోతే జానపదుల శృ
గార మెంతైనా వుంది

శివశంకరులు - కవిప్రియ

- శ్రీమతి కె. వి శ్రీరంగనాయకి, ఎం ఏ

నేటి సాహిత్యప్రపంచంలో శ్రీశివ శంకరులను తెలియనివారు లేరు వారి సాహిత్యాన్ని చవిచూచి ఆనందింపని కవిజమారులు లేరు. బహుభాషా శాస్త్రజ్ఞులైన శ్రీశివశంకరులతోడి సంభాషణల రల్ల నూతనవిజ్ఞానదీప్తి ప్రసరించడం చాల మందికి తెల్సినవిషయం

నవ్యకవితామ్రానికి మార్గదర్శకులైన శ్రీశివశంకరులు మధురకావ్యాల నెన్నింటినో నిర్మించి కవితలో నవ్యతను చూపించారు సర్వవిధ సాహితీ సమావేశాలైన సాహితీ సమితి వారిసభాపతిత్వంలో సార్థకమై అనితర సాధ్యమైన కృషి చేసింది.

వారు సాహిత్యకాఖలన్నింటిలో తమ కృతజ్ఞ ప్రదర్శించినా వారి కవిత్వంలో ఎత్తుగామైన ప్రత్యేకత ఉంది. కవితా విధానాల నెన్నింటినో వారవలంబించినా నాటి అన్నింటిలో వారి కేయపద్య నాటి గలు విశిష్టత అయినాయి. అంగ్లాదిభాషలలో పద్యనాటికలే ముఖ్యంగా ప్రాచీనులు వ్రాసినా అంగ్లాదిభాషల శ్రీశివశంకరులే మార్గదర్శకులు అనవచ్చు.

ఆపద్యనాటికల్లో కూడా 'కవిప్రియ' మక్కిరి గౌరవస్థానం ఉంది. దీని కథా స్థువు ప్రసిద్ధమైన యామినీ బిల్వణుల ప్రేమగాథ అయినా కవులైన శ్రీశివశంకరులు దీనికి 'కవిప్రియ' అని నామకరణం చేయటంవల్ల వారి కీనాటికయందుగల విశేష

ప్రతిపత్తివ్యక్తమౌతోంది. అందును వారికి ముఖ్య మిత్రులు, సాహితీసమితి కార్యదర్శి, మణిభుజంగా ఉన్న కవిప్రమాట్ నోరి నవసంహితాస్త్రిగారికి ఆంకితం ఇవ్వడంవల్ల దీనిపై వారికంత వృద్ధయాధికప్రీతి ఉందో తెలుస్తోంది కవికి దీని యందున్న అభిమానానికి ఇది సర్వవిధాలా పాత్రధూతమై ఉందని ఘంటాపథంగా నిశ్చయింపవచ్చు. తరచుగా కవులు తండ్రిలవలెనే తమ బలహీన గ్రంథాలపై (పుత్రులపై) అభిమానం చూపటం లోక సిద్ధం. కానీ శ్రీశివశంకరులు సర్వధా తరచితరచి చూచికొని గుణదోష విచారణలో వృద్ధయఫలకంపై ఒరిపిడిపెట్టి చూచువారు కావున వీరు కేవల కవులే కాక విమర్శకులుకూడా అయిన కారణం వల్ల వీరికవితాఅభిమానం ఎచ్చటా ఆపాత్రన్యస్తం కాలేదు.

'కవిప్రియ' నామకరణంలో ఒకవిశేషం ఉంది యామినీ కవిప్రియ ఈకవిప్రియ నాటక కవిప్రియ. శివశంకరుల రచనా విశిష్టత కవిప్రియ కనుకనే ఈ కృతి కీ. శే. నోరి కవిగారికి మరింత ప్రీయమైంది.

శివశంకరుల సాహితీని సమాలోచనం చేయగా ఈవిషయాలు సహృదయాలైనాన్ని కల్గిస్తాయి

1. కాలగర్భంలో ప్రచ్ఛన్నమైయున్న మహాకవులయొక్క విద్వాంసులయొక్క చరిత్రలను మధురంగా చిత్రించటం.

2. సమయానుకూలంగా సర్వకాస్త్రానుభవాన్ని ప్రస్ఫుటంచేయటం

3. ఆలంకారికలు వర్ణించిన, కావ్యా లక్ష ప్రాణధూతమైన, బౌద్ధిత్వాన్ని పరిపూరించడం.

4. మహాకవులకు లక్షణంగా చెప్పబడిన ప్రసన్న, మాధుర్య, సౌకుమార్యాలు పద్యరచనలో ఉండటం.

ఇవి బహుభాషా సాహితీ పరామర్శలచే సానలుదేరాయి ఇన్నివిధాలైన సాహితీ ప్రక్రియలు శ్రీశివశంకరుల సాహితీ దర్శనాలనుండి సాక్షాత్కరిస్తున్నాయి. ఇట్టి రచనా దక్షత, ఇంతటి సాహితీ వైవిధ్యం ఆధూతపూర్వం అనవచ్చు.

ఈ కవిప్రియ పద్యనాటిక. పద్యం గద్యవలె అర్థస్ఫూర్తికలిగి, రసపరిపుష్టమై వెలయుట శ్రీశివశంకరుల శక్తికి నిదర్శనం.

సంస్కృత భాషలో బిల్వణ చరిత్ర సాహితీపరిచయం కలవారి కెల్లరవ సుపరిచితం. వెనుకటి సాహితీపరులకు బిల్వణ చరిత్రలోని పద్యా లే కొన్నియైనా కంఠస్థాలుగా నుండటం వారి సాహితీ ప్రవర్తనకు ప్రతి పాదకంగా భావింపబడేది ఇప్పుడు ఆసంప్రదాయంలు ప్రమేందనవచ్చు ఇక కథాపరిచయం.

సంస్కృతభాషలో ఉన్న బిల్వణ చరిత్ర ఆనే కావ్యాన్ని ఎవరు త్రాసాలో తెలియటంలేదు. తత్కర్త బిల్వణుడే అని కొందరంటున్నారు. కానీ నిజానికి బిల్వణుడు రచించినట్లు తోచటంలేదు కథావిధానాన్ని బట్టి కానీ, రచనా సరణిని పట్టి కానీ, ప్రయోగ పాఠశుద్ధ్యాన్ని బట్టి కానీ బిల్వణచరిత్ర బిల్వణకవికృతంగా తోపదు.

ఆయన వేదం, వ్యాకరణం, మహా భాష్యం, అలంకారశాస్త్రం మొదలగు నవి వ్రాసిఉంటాడు

బిల్వణచరిత్రలో “అద్యాపితాం” అను మకుటంకల వసంత తిలకవృత్తంలో ఏబది స్లోకాలు నిబద్ధాలైనాయి ఈపద్యా లకు ‘చారీ సురత పంచాళికా’ అనుపేరు ఉంది. ఇందలి కల్పనలు, భావాలు, శబ్ద ప్రయోగాలు బిల్వణుని ఆశ్చర్యచనలకు అనుకూలాలుగా కానవచ్చుటచే ఆయన వ్రాసినట్లు భావించ వచ్చు “యస్యాః చోరః చికురనికురః” అను ప్రశస్తి గల చోరశబ్ద వాచ్యుడగు కవి సంస్కృత వాఙ్మయంలోఉన్నాడు ప్రాచీనాంధ్ర ప్రబంధనిర్మాత అందరూ ఇతనిని సుకవి స్తుతిలో పేర్కొన్నారు.

సామాన్యంగా చోరుడనేపేరు ఎవ్వ రూ పెట్టుకొరు. ఒక్కొక్కప్పుడు లాంఛనంగాగాని బిరుదుగాగాని తదాభాసం గాగాని కొన్నిపేర్లు కవులకు కవయిత్రు లకు అంటుకొని ఉన్నాయి ఉదాహరణార్థం, 1 దీపతిభాళాధిదాసు 2 చిత్ర భారవి 3. ఘంటామాఘడు 4 తురంగ భాణుడు, 5 కర్ణికామంభుడు 6 వత్స సుధ దీక్షితులు 7 రండానందకవి 8 నిద్రా దరిద్రకవి 9 జఘనచపల 10 వికట నితం బ ఇత్యాది లాంఛననామాలు లగ్నాలై యున్నాయి అట్లే చోరకవి పేరేదీయై నా ‘చారీసురత పంచాళిక’ రచించుటచే చోర శబ్ద మాయనకి రూఢమైనట్లుగా తోస్తోంది మెత్తంమీద బిల్వణచరిత్ర అతుకులతుకులుగా కనబడ్తోంది.

తాను రచించిన ‘విక్రమాంకదేవ చరిత్ర’లో బిల్వణుడు నిజవృత్తాంతాన్ని నిజ

ధృం చేశాడని దానికి ఇందులో బిల్వణు నకు జరిగినట్లు వర్ణింపబడ్డ విషయాలకీ సంబంధంలేదు. కాక్తీరకుడైన ఈతడు బహురాజసానాలలో కొంతకాలంఉండి గౌరవాలు పొందాడు కుంతల ప్రభువు దగ్గరున్నపుడు ఏదో చిక్కు వచ్చెనని కొండ రైతిహాసిన లంటున్నారు.

“సర్వస్వం గృహవర్తి కుంతలపతిః
గృహ్లాతు తస్యే పునః
భాండాగార మఖండ మేవ హృదయే
జాగర్తి సారస్వతమ్ ॥

రేక్షుద్రాః త్యజత ప్రమోద మచిరాత్
మన్యందిరం
పేలాంబోళిత కర్ణ తాళకరటి
స్కంధాధి రూఢాశ్రియః॥”

ఈపద్యంవల్ల ఆయన కేదోశ్రమకలిగినట్లు ముగ్ధి తన్ని వారణ మైనట్లు ఉహించవచ్చు. ఇంత మాత్రంచే బిల్వణకవికి బిల్వణచరిత్రలో జరిగిన ఘటన సంభవించిందని చెప్పటానికి వీలులేదు విక్రమాంకదేవ ప్రభువువల్ల ఈకవికి నీలచ్ఛత్రం, గజఘటలో స్థానం ప్రాప్తించినట్లు స్పష్టపడుతోంది.

బిల్వణుడు చాలా చక్కనివాడు పై చెప్పిన పదునెనిమిదవ సర్గలోతాను కాంచనద్యుతికలవాడనీ, తనదేహం సుందరం అనీ వర్ణించుకొన్నాడు సుందరాకారం కలవారు, వాక్పాదవం కలవారు, జనరంజకులగు కవులకు కామినీ సమాగమం శాక ప్రసిద్ధం అట్లే బిల్వణకవి ఉదంతాన్ని ఆనుభూతికంగా తెలిసికొన్న ఒకానొక రచయిత ఏతత్కవికి రాజకన్యాసాంగత్యం తుదకు వివాహం కూడా కల్పించాడు.

బహు గ్రంథ పరిశోధనంవల్ల బిల్వణుని కిట్టి ఘటన అసాధారణమని తోచినా కవిప్రియాకారులు అశీకవృత్తాంతాన్నే ఆశ్రయించి ఈనాటికను ఏలరచించారా? అని యోచించాను. ఈశివశంకరులకు స్వతస్సిద్ధంగా వితిహాసిక రచనలపై ఆదృతి మెండు. కానీ “లోకంలో విశేష ప్రచారం కలిగి, ప్రాచీన పండితాదరణం సత్వంగా సంఘటింపదగిన సన్నివేశాన్ని కావ్యవస్తువుగా స్వీకరింపవచ్చు” అను సనాతనవిషయాన్ని వీరు అనుసరించారు. సారంగధరచరిత్ర, యుగంధరచరిత్ర, జరుగకపోయినా నాలుకాలుగా కవులు రచించారు వస్తువు మనోహరంగా ఉండటంచేత దీని నిల్లే పరిగ్రహించి ఉంటారు ధనంజయుమతంగా ఇది ఉంది.

రమ్యంజగుస్థిత ముదార మధాపి నీచ ముగ్రంప్రసాది గహనం వికృతం చ వస్తు యద్య ప్యవస్తు కవి భావుకభావ్యమానం తన్నాప్తియన్న రసభావ ముపైతి లోకే॥

బిల్వణచరిత్రఅన్న పేరు సరసంగాలేదు వస్తువును బహువిధాలుగా చరికిలించి నాయిక కవికి ప్రియురాలుగా ఉండదగిన దగటచేత ‘కవిప్రియ’ అని నామకరణం చేసినట్లు భావింపవచ్చు.

బిల్వణ చరిత్రలోని పాత్రలకీ ఇందలి పాత్రలకీ నానుగ్రహణంలోనూ, ప్రవర్తనంలోనూ, వ్యత్యాసం ఉంది. మదనాభిరాముడనటానికి మదన భూపతి యనీ, పూర్ణలిలకకు యామినీదేవి యనీ చేసిన మార్పు కొంత ఉచితంగా ఉంది. కోటి పాలుడు కొత్తలువంటివాడు.

బిల్వణ చరిత్రలో రాజు మదనాభి రాముడు ఇది నామవాచకంగా స్ఫురిం పడు మదనునివలె అభిరాముడు. ఈ పురాణకథలో మదనాభిరాముడైన భూపతి మరియొకడు స్ఫురిస్తాడు. మన అభిరామ ఈ విశేషం ఉదాత్తమైన అర్థ విశేషాన్నిస్తోంది కావున అందు విశేష గంచే రాజు చెప్పబడుతున్నాడు. ఇచ్చట మద-భూపతిగా పరిష్కృతుడైనరాజు రాజైనాడు. ఈ పరిష్కారం మూలకర్త సాధించిన అర్థం టెన్షన్మే ఆరాజునే సాధించింది

‘యామిని పూర్ణతలక’ ఈవిధమైన నామకరణం ఏనాడెట్లు వ్యవహారానికి వచ్చిందో భోగస్థి వ్యవహారాన దూధమైంది గుళిలయ ఆభిజాత్యవతియు నగు నాయిక నామశ్రవణంవల్ల ఈలోక వ్యవహారం స్ఫురింపటండా ఉంటానికై యామినిదేవి యని పరిష్కారం సముచితంగాఉంది. బిల్వణుని మృదయం కూడా నాయికను యామిని యనియే పిలిచింది.

యామిని కామిని కర్ణమండలం చంద్ర మండలం పూర్ణతలక ఆనలేక విడువ లేదు యామిని కార్యరియని అర్థద్వయాన్ని సంఘటించాడు అందరి ఒడుపుల్ని తెలుసుకొన్న కవిప్రియకర్త కూడ యామిని యామినిదేవియన్నాడు. ఈవిధాలైన మార్పులవలన కథవక్రొత్త సాగసు సుమకూరింది.

సంస్కృత బిల్వణ చరిత్రలో రాజు తనకుమార్తెను సాహస్యం కవిత్వం అలవరచటానికి శురపుకానా అని సవస్యతతో పలుకగా వారు బిల్వణుని నూచించారు ఆపేరు నేనెన్నమా వికలేదని రాజుపల్కుగా మన నగరంకోసే ఉన్నాడు ఆరితేనవాడు అనివాసు వివరించారు ప్రక్కకుం గా సారాం చెప్పు

నవుడు మనశ్శాంచల్యం కలుగటండా ఉండటానికి రాజు ఉపాయం పన్ని యామినికి శ్వేత కృష్ణవ్యాధి కల దని బిల్వణుని, బిల్వణుడు జాత్యంధుడని యామినికి, చెప్పాడు ఇట్టివారు అన్యోన్య దర్శనాన్ని నిషేధించు వారవటం వల్ల కాండపటానికి (తెర) ఆవకాశం కలిగింది. కల్పితమైన ఆటంకం ఎంతకాలం నిలుస్తుంది ?

ఒకశేయ కవి చంద్రుని వర్ణిస్తున్నాడు. అద్భుతాలైన ఆవద్యాల నాలకంచి రాజు కుమారి కుతూహలంతో కాండపటం తొలగించి చూచింది పరవశయై మూర్ఛ చెంది ది కవికూడ ఆమెనుచూచి పరవశుడైనాడు కొంతకాలాని కల్లో ఈ వార్త తెలియగానే మహారాజు కోపాద్దిప్తుడై సభలో అభియోగం తెచ్చి పెద్దలు వద్దన్నా కవికి శూలాశోపాశ్చ విధించాడు. కోటిపాలుడు కవిని వధ్యస్థానానికి తోడనే కొనిపోయినాడు. కవి మరణశిక్ష తప్పించు కొనటానికై యోచనచేసి, ఈపద్యాన్ని ప్రభువుకు పంపాడు.

భట్టి ర్వుప్తః భారరయోఽపి నప్తః
భిక్షు ర్వుప్తః భీమనీశోఽపి నప్తః
భృక్కుంఢోహం భూపతి స్త్వం హి
రాజన్
బద్ధావశ్యాం అంతక స్సన్నివిప్తః ॥

ఇందులో భృక్కుండు డనేది బిల్వణునికి మారుపేరు. రాజీ పద్యాన్ని చదివి, భయగ్రస్తుడైన కవిని తీమించి ఇంటికి రప్పించి పుత్రిక నిచ్చి పెండ్లి చేశాడు

ఈకథలో కొన్ని చిక్కలున్నాయి. వాటిని సవరింప చేయవలసి నేటి అభిరుచుల కనుకూలంగా శ్రీ శివశంకరులు కొన్ని మార్పులు చేశారు. వీరి యితివృత్తంలో కాండపటం లేదు. ప్రభువులకు

వారిరువురిపై సంశయమూలేదు. ప్రథమ రంగానికి పూర్వమే యామినికి బిల్వణుని యందు అనురాగం అంతర్గతమై ఉంది. నాయకుడు ధీరుడు. నిబ్బంతుతో ప్రవర్తించాడు యామిని నిజానురాగాన్ని వ్యక్తం చేసినపుడు మృదువుగా మండలించాడు వెనుకట ప్రిష్ట ప్రయత్నించాడు కాని అనురాగవాహిని ఆవధులుదాటి, వెల్లువలైనపుడు రక్తిని రమణీయంగా అందుకొన్నాడు వివాహప్రస్తావన జరగింది చివరకు మనభూపతికి సక్రమ మార్గాన్నే గుహిత వృత్తాంతం చెవిని బడింది. రాజు సరకుడు యోగ్యుడు అయినను ఆకస్మిక శ్రోధావేశాన కవికి శూలాశోపాశ్చ విధించాడు దుర్గప్రాకారంలోనే నిజ సాధంపైగీవంతుండి తాను కన్నులారా చూచుట కేర్పాటుచేశాడు. అంతలో కవి నిర్దోషి అని అనురాగభరితుడనీ తన పుత్రికకై ప్రాణాలను కూడా ఆమోద పూర్వకంగా అర్పింపకలడనీ తెలిసికొని రాజు తీమించి సగౌరవంగా రావించాడు.

తరువాత వివాహం జరగినట్లు సహృదయ సంభావనం.

ఇట్టి మార్పులవలన కథలో రామణీయ కథ ప్రవృద్ధమైంది. లోకధర్మానికి మనస్తత్త్వకాస్తానికి అవిరుద్ధంగా సమస్తం నడిచింది

బిల్వణచరిత్ర ననేకలు నాటకాలుగా రచించారు కాని యీవిధంగా రసోచిత కల్పనలతో నిర్వహించినవారులేరు. ఈ కవిప్రియ నాటిక మిక్కిలి విశిష్టం. లోకోత్తరం.

ఇక కవిప్రియ నాటికలో ప్రథమ రంగాన్ని పరిశీలిద్దాం.

(స శేషం)

వార్షిక సంచిక

నవంబరు 1 వ తేదీని వెలువడే సమాలోచన సంచిక ప్రత్యేక శ్రద్ధా చనలతో వార్షిక సంచికగా రిలువడును. రచయితలు సహృదయతతో సహకరింపఁ గోరిక.

వార్షిక సంచిక విడిప్రతి మూల్యము రు. 1-50 ఉండును.

చదువరులకు

పరిస్థితుల ప్రాబల్యంవల్ల సమాలోచన సంవత్సర చందా రు. 12-00 లకు, విడిసంచిక వెల 10 పైసలకు నవంబరు 1 నుండి హెచ్చింపవలసి యుండును. నవంబరు 1 లోగా చందాదార్లుగా చేరిన వారికి పూర్వపు 10 రు॥ లకే వారి చందా పూర్తి అయ్యేవరకు పంపబడును.

గమనిక

1 వ సంపుటము వాల్యూములు అయిపోయినవి. రెండవ సంపుటము కొలది ప్రతులు ఉన్నవి నవంబరు 1 తరువాత మూడవ సంపుటము హాఫ్ క్యాలికో బైండుతో స్వల్పయి చేయబడును. పోస్టేజీతో సహా వాల్యూము వెల రు. 20 లు ఎం. ఒ. చేయవలయును. వి. పి. పద్ధతి లేదు.

— సంపాదకుడు

అడకు '—

సంపాదకుడు, బులుసు సీతారామశాస్త్రి,

రిటైర్డ్ తెలుగు లెక్చరరు, వి.టి.ఇ. కాలేజీ,

6-8-7, ఇన్నిసపేట (త్యాగరాజనగర్), రాజమండ్రి-1.